

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 10. LEDNA 1934

Za Kč 2.—

Po deseti letech

F. PEROUTKA

Souboj tradic ve světě

ZDENĚK SMETÁČEK

Jak rostlo mladé Slovensko

JIRÍ ŠUJAN

Nezájem o národní hospodářství

JIRÍ HEJDA

Církev Třetí říše

Diletant v ruské revoluci

LEV TROCKÝ

Jak vypadají dvacetiletí — Vědy nepomohly jednotlivci — Strany mezi lidem — Nelson III.
Z úsporných důvodů — Proti fašismu - ale pro co? — Bude rok 1934 rokem hospodářského
vzestupu? — Němci musí být u nás loyální — Boj o rozhlas — Exekutiva
Propaganda cizineckého ruchu — Jest nedostatek návrhů?

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ul. čís. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

Za málo peněz
velký výkon

továrně nový stroj již za Kč 1.780.—

Starý stroj vám výhodně za nový vyměníme

INFORMACE - CREDITON - SPÁLENÁ 28

Žurnalistou snadno a rychle

bez vysoké školy věd politických, metodou satirickou (a ne globální) a bez povinné návštěvy přednášek vyučuje

KAREL POLÁČEK

v knize

ŽURNALISTICKÝ SLOVNÍK

s vážnou předmlouvou KARLA ČAPKA

Na jemném anglickém papíře brož. 12 Kč. V Muzikově bibliofilské úpravě na simili japonsku v kartonáži je vydáno 50 číslovaných a autorem podepsaných výtisků po 40 Kč.

Dodá každý knihkupec a

FR. BOROVIČKA — PRAHA

TŘI ČASOVÉ OTÁZKY:

Proč selhávají politické strany?

Jak by vypadala příští světová válka?

Proč se fašisuje střední stav?

TŘI VÁŽNÉ ODPOVĚDI VÁŽNÝCH AUTORŮ:

Fr. Krejčí: Politika a mravnost

Stran 273. Kč 25.—. Váz. Kč 30.—. — „Princip přetvářky je tajemstvím okamžitého úspěchu v politice“ praví autor, a dokazuje, jak toto nemravné chápání politické taktiky je pro republiku osudné.

Hanns Gobsch: Šílená Evropa

Román. Stran 322. Kč 25.—. Váz. Kč 31.—. To není utopie. V napínavém ději románu pozná čtenář svízele a chyby mezinárodní politiky a ničivou hrůzu, kterou by způsobila příští světová válka.

Jar. Čecháček: Vzpoura středního stavu

Stran 128. Kč 12.—. Váz. Kč 18.—. — Střední stav se radikalizuje, aby se ubránil proletariátu. Proč jde většinou napravo, a nikoliv nalevo, ukazuje významný socialistický pracovník podrobným, skvěle doloženým rozбором.

Knihy nepostradatelné pro inteligentního čtenáře

**Nakladatelství Volné myšlenky
Praha II., Dřevná 6**

OBSAH 1. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Po deseti letech. — JAN MÜNZER: Tyran v civilisaci. — JIŘÍ ŠUJAN: Jak rostlo mladé Slovensko. — UNIV. PROF. Dr. JOS. GRŇA: Krise důvěry ve finanční správu. — KAREL ČAPEK: Zima 34. — O. RÁDL: Jak vypačují dvacetiletí. — Zatvrzelý hříšník, čili boj proti fašismu. — Zdravý rozum či these? — U nás a jinde. — Divný sociální demokrat. — Smutný Ježíšek u Stříbrných. — Poslanecká moudrost. — Jednotkové obchody a politika. — Dozvuky projevu Svazu studentstva o Štefánikovi.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČKA V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Po deseti letech

II.

Zaslouhuje skutečného podivu, že jsou stále mezi námi lidé, kteří vynakládají tolik péče na věc tak snadnou, jako jest státi se moderním radikálem, napsali jsme v prvním ročníku. Opravdu, ku podivu, ačkoliv jsme tehdy byli dokazatelně mladí a ačkoliv panuje nepsaný zákon, že mladý člověk má být radikální, byly počátky naší činnosti vyplněny samými půtkami s radikály. Pouštěli jsme se do tak beznadějných podniků, jako je hájit před rozjitřenými moderními intelektuály princip koalice a kompromisu. Získali jsme si ovšem mezi nimi zcela hanebnou pověst, která ještě z části trvá. Obálka „Přítomnosti“ je dlouho nevýslovně dráždila. Kdekdo se nad nás vyvyšoval svou odvahou. Bylo oblíbeným debutem radikálů napsati proti „Přítomnosti“ článek a nenechat na nás chlup dobrý: každý si tím mohl vysloužit ostruhy v některé stolní společnosti. Vzpomínám na tyto boje — a ničeho nelituji.

Jaký to instinkt nás do nich hnál? Jaký cit nutil mne říci, že mi stoupá do hrdla nesnášlivost, když vidím blížiti se p. profesora Zdeňka Nejedlého, nekorunovaného krále radikalismu těch časů? Zajisté to nebylo z přesvědčení, že reforem není třeba; čím jsem starší, tím jsem přesvědčenější o potřebnosti důkladných a pro majetníky nepřijemných reforem. Přesná pravda je ta, že jsme bojovali proti radikálům právě z přesvědčení o nezbytnosti reforem a z touhy, aby byly provedeny. Chtěli jsme vyhladit povrchní a frázovitě radikály, aby spíše mohlo se dostat vítězství realistického, možnosti pečlivě odměřujícího, praktického radikalismu. Nikdo nám nebude nic nalhávat o těch dobách: tehdy byl radikalismus věc módy; radikální smýšlení se nosilo jako nejnovější kravata a bylo podněcováno ješitností. Viděli jsme, kterak moderní směry jsou diskreditovány množstvím tluchubů a dětinských myslí, kteří se kolem nich shlukli. Radikalističtí fešáci okazale promenovali po korse veřejného mínění a hovořili mezi sebou: já jsem odvážný, ty jsi odvázný, on je odvázný. Skutečným cílem jim bylo dospět k radikalnosti, nikoliv odhalit pravdu. Byli hypnotisováni několika gesty a postoji. K tomu připočtete tu spoustu, která nevyhnutelně povstává, když literáti, básníci a filosofové, se svou okřídleností úsudku, se svým neblahým sklonem k interesantním závěrům, pustí se do děláni politiky. Zvykli si popisovat papír, který neklade odporu žádnému myšlenkovému výkonu, ani nesprávnému. Přehlízejí, oč nesnadnější je postavení politikovo, jenž musí pracovat se vzpurnou hmotou.

Věřili jsme, z dobrých a častokrát potvrzených zkušeností, že pokroková věc trpí škodu, je-li představena těmito živly, z nichž vykřikovala bezuzdnost, získaná při popisování papíru. Pokrokové hnutí může jen tenkrát zvítězit, bude-li uznáno za hnutí dospělých, praktických, reálně uvažujících mužů. Musí umět postavit zásady tak praktické a uskutečnitelné,

jako jsou zásady obchodní. Nesmí se procházet s hlavou ve hvězdách a zakopnout o každý kámen na zemi. Pokrokové hnutí zvítězí nikoliv tehdy, až bude uznáno za radikální, nýbrž až bude uznáno za rozumné a většinou prospěšné. Vypínající se neznalost je schopna je jen diskreditovat. Z těchto důvodů polovina naší činnosti byla věnována boji proti radikální frázi, proti nervosnímu impresionismu levých literátů.

Proti heslu radikalnosti, odvahy a jiným takovým vnějškovým heslům postavili jsme heslo správného a věcného myšlení. Řekli jsme si, že je lépe přesvědčovat než zastrašovat. Přiznávám, že jsme někdy projevovali až zuřivou nenávisť k literárně divokému myšlení moderního radikála, poněvadž je schopno odpudit většinu, a bez většiny neuskutečíte v demokracii žádný ideál. „Neptejme se, co je pokrokové, nýbrž ptejme se, co je správné,“ psali jsme, a dosud jsme přesvědčeni, že je v tom recept na vyléčení mnohých neřestí moderního myšlení.

„Chcete-li myslet správně,“ psali jsme jindy, „nedržte se slova jako pokrok, odvahy, var. Začnete-li přemýšlet o tovarně, můžete třeba dojít k závěru, že, pro dobro celku, bylo by majitele nejlépe oběsit. To jest úctyhodný výsledek. Ale krivdili byste tomu muži, kdybyste ho jednoho dne chtěli pověsit proto, že jste ráno přemýšleli o tom, jak se stanete odvážnými.“

Vedli jsme tedy boj o myšlenkovou metodu uvnitř pokrokového směru s tím vřelým přáním, aby zvítězila metoda realistická, nikoliv taková, která se opíjí slovy. Prosili jsme lidi, aby se nestávali socialisty z toho důvodu, že je to vyhlášováno za odvážný ideál. Prosili jsme je také, aby neměli za cíl svým socialismem lidi lekat a strašit, neboť, i když to snad vyhovuje jejich samolibosti, má to následky neblahé. Právě v poslední době jsme viděli, co vznikne z toho, jestliže socialismus leká: vznikne fašismus. Ale je snad nejlépe citovat přímo z článku, kterým jsme se obraceli k mladým socialistům. Psali jsme:

„Nám jde hlavně o váš názor, že socialism má být takový, aby se ho měšťáci báli. Myslím, že jsme povinni pokusit se vám tento názor rozmluvit; ne k prospěchu měšťáků, nýbrž ku prospěchu socialismu . . .

Je úkolem socialismu vzbuzovat strach? Jeho přirozeným úkolem může být jen uskutečnit se, a strach před ním by byl jen překážkou na této cestě. Kdybych byl socialistou, vynaložil bych hlavní úsilí na přesvědčování lidí — i měšťáků — že nemají čeho se bát v socialismu; že jim nepřinese škodu, nýbrž prospěch. Tomu bych obětoval i démonický ideál, který dosud hárá v srdcích některých socialistů. Myslím, že socialismus zbavuje se už jednoho klamu: že zvítězí vlastní silou socialistických stran, bez podpory ostatní společnosti. Uskutečnění své ideály jen tehdy, vezme-li je velká většina společnosti za své. Máme-li tuto perspektivu před sebou, nebylo by nám ovšem příjemno, kdyby socialismus šířil kolem sebe bázeň. Musíme si spíše přát, aby většina společnosti viděla v socialismu výhodu pro sebe, lepší organizaci, lepší administrativu, větší výrobnost, spolehlivější zabezpečení, upřímnější užití rozumu. Věřím, že bude lépe pro socialismus, bude-li více doufat v rozum lidstva než v strach strašpytlů . . . Ten, kdo chce, aby se měšťáci socialismu báli, zavazuje se, že jim ho vnutí. Jsem však přesvědčen, že socialism, zvítězí-li, nezvítězí rozvojem bojovných instinktů jedné, dvou či tří

stran, nýbrž rozvojem rozumu celého lidstva, lepším poznáním příčin a následků.

Po převratu měli jsme zde socialismus, kterého se měšťáci jistě báli. Ptejme se, co vykonal tento strašný socialismus. Nesocialisoval ani jednu továrnu . . . Socialism zvíťazil jen tehdy, když dokáže, že zajistí lepší a plodnější výrobnost . . . Socialismu není třeba bázně ostatních, nýbrž důkazu, že socialism je důsledný konstruktivism, že dovede omezit dosavadní anarchii a plýtvání energií.“

Myslím, že dnes už o tom není pochyby: socialismus zvíťazil jen tenkrát, jestliže i ostatní vrstvy jej pochopí, jestliže dovede zejména získat i střední stav, který — ne málo početná buržoasie — je nejnebezpečnějším nepřitelem socialismu. Dělnická třída sama se několikrát velmi jasně ukázala slabou; ne-li pro nic jiného, tedy už pro pocit méněcennosti, kterým trpí přes všechn vnější hlomoz, jež tropí její vůdcové. Úkol, který jsme si položili, byl probouzet rozum ve středním stavu. To je skoro hlavním úkolem dnešní doby: na kterou stranu se přikloní tato početná vrstva, ta zvíťazí. Až dosud byl socialismu připisován jen dělnické chápavosti, pohrdal možností, že by jej také jiní pochopili a k němu se přiklonili. Z tohoto pohrdání, doufám, jsou socialističtí vůdcové vyléčeni, když vidí nyní katastrofální výsledky celého poválečného úsilí. Jejich dalším cílem musí být přizpůsobit svou nauku citům a hrdošti dalších nedělnických vrstev, nemluvit o osobnosti a podnikavosti tak pohrdavě, jak mohli činit, když mluvili před čistě dělnickým publikem, kterému, pro bedné poměry, v nichž žije, nebylo dáno docenit dobrodiní osobnosti. Socialism musí usilovat o širší základnu a musí pro ten cíl obětovat některé své počáteční drsné předsudky, které, uskutečněny, by vedly k větší chudobě života.

(Dokončení.)

F. Peroutka.

poznámky

Strany mezi lidem

Politická strana vaří svou politiku ve vlastní kuchyni a pilně dbá toho, aby tam nikdo nenahlédl. Ale ku podivu! Recept, podle kterého se politika dělá, vymysleli při všech tajnostech všude jen jeden. Nebyli jsme při tom, když jej vymýšleli a nevíme nic o tom, jak se ta podivuhodná věc stala, že je mezi nimi, věčně hašteřivými a bojovnými, v této věci taková shoda. Ale stalo se nám v životě mnohokrát, že jsme se ocitli při tom, když se krmě, podle receptu ústřední kuchyně strany uvařená, rozdávala všemu československému lidu. A to je věc zajímavá a svým způsobem také důležitá.

Strana posílá mezi lid řečníky. Řečníci jsou buď z ústředí nebo z kraje. Rozdíl je v tom veliký. Podle všeobecného úsudku, ten z ústředí může něco vědět. Ten z kraje nebo od okresu nemůže vědět nic. Ale ať přijede řečník z ústředí nebo z kraje, má v kapse stejnou maršrutu, kterou mu dodal sekretariát. I církve, ať vám pošlou na svatbu biskupa nebo vikáře, kaplana nebo preláta starodávného kláštera, dají nad vašima rukama odříkat stejnou modlitbu. Je v tom kus velké spravedlnosti. A zjednodušení agendy.

Politické strany si tento prastarý zvyk dokonale přivlastnily. Řečník jede, a ať je z Počátek nebo z města Prahy, má v kapse stejnou řeč a v hlavě stejný myšlenky.

Posadíme se dožadu mezi obecnstvo, natáhneme uši a bedlivě posloucháme. Řečník vypravuje působivě, barvami spíš pestřejšími než tlumenými, o bídě našeho lidu a o kritické situaci, v jaké jsme se ocitli v této osudné chvíli. Řečník pohovoří také o příčinách. Příčiny jsou neméně jasné, než je jasná situace. Příčinou všeho jest to, že naše strana je nucena sedět ve vládě s pěti, šesti, sedmi, devíti stranami jinými, které nemají smysl pro její požadavky. Naše strana se bije za lid, za jeho lepší vyhlídky a lepší živobyčí. Za práci. Za dobrou

mzdu. Za slušné ceny. Za čilý obchod. Za levný úvěr. Za odstranění nespravedlností. Za lepší budoucnost národa. Ale ostatní strany přicházejí se svými stranickými požadavky. Blaho národa a lidu se musí vykupovat od ostatních stran ústupky. V první řadě ústupky stranickému programu druhých stran, avšak, budíž žalováno geniu národa, velmi často i ústupky chamtivosti politikářů a kořistníků, kteří pod nejrůznějšími prapory vtáhli do politiky, aby se obohatili (z mozolů) našeho lidu.

Tak květnatě a bujně mluví ústa řečníkova a tak beznadějně a chmurně líčí situaci našeho státu a našeho lidu. Stát, republika, vláda, parlamentní většina, to jsou v tomto působivém vylíčení všechno společnosti lidí po většině mazaných a myslících nejmén především na sebe, nýbrž obyčejně jen o m na sebe. Mezi touto společností sedí několik málo lidí, které tam vyslala naše strana. A tito lidé s napětím všech svých sil hájí vaše zájmy, vaše svaté zájmy, hájí republiku, odrážejí útoky a mařice úklady nepřátel vnitřních i vnějších. Proto, občane, jest vaší povinností, abyste straně získávali vždy větší a větší zástupy nadšených stoupenců, kteří jednou přivedou naši stranu k vítězství tak radikálnímu, že bude, jako v Anglii, moci sama sestavit vládu, a do jejího programu vložit všechny ty požadavky, po jejich uskutečnění vy celá léta voláte. Pak nebude třeba se s nikým o to mluvat, k vůli nikomu z toho slevovat a nikomu za to dávat výpalmé. Ve vás, v československém lidu, je budoucnost československého národa a jeho státu! Buďte si toho vědomi a číňte svoji povinnost! Volte naši stranu, získávejte jí stoupence, čtete náš tisk a nekupujte tisk našich a svých nepřátel!

Tak mluví řečník a je to úplně jedno, jestli tohoto řečníka poslala nějaká strana měšťácká nebo socialistická, venkovská nebo městská, stará nebo mladá. Lidé se z těchto řečí stranických řečníků dovídají o nejrůznějších problémech politických, domácích i zahraničních. Vesnice vyslechnou od sekretáře vládní strany po prvé dlouhou řeč o zahraniční politice: že v každém čínském a indickém hnízdě, kde ani Angličané, ani Američané, národové bohatí a mocní, nejsou zastoupeni, si vydržuje Beneš konsulát, aby mu nikde nic neušlo. A vy, sedláci, to musíte zaplatit! Že obilní syndikáty by byly dobrá věc, jenže v nich nejsou agrárníci, nýbrž židi! Že naše strana chtěla, aby se stavělo, ale měšťáci že jsou proti tomu, protože jim peníze vesou na úrocích, než když je vrazí do baráků.

Řečník mívá se svou řečí vždycky pronikavý úspěch. Na to postačí trochu lichocením těm, kteří jsou v hospodě na schůzi, a trochu nadávání na lidi, kteří v té hospodě právě nejsou. Řečník jede domů spokojen. Zato posluchač jde z jeho schůze rozjítřen a dohněván. Nedověděl se nic, vypil jedno nebo dvě piva. Vyslechl výklad o tom, jaká ve světě vládne lumpárna, a jak se proti ní těžko dá jít. Po léta už nic jiného neposlouchá. Po léta už slyší v hospodách, na návších a na náměstích tuto řeč. Jeho mozek z toho nemá nic. Jeho žluč se nadouvá. Jeho názor na politickou práci se ustaluje: je to podvádění všech, všemi. Občan, který prošel mnoha schůzemi, začíná politickou práci opovrhovat tak, jako jeho předek opovrhoval práci katovskou. Všechny strany mu vařily podle jednoho receptu. Všechny ho tím krmily. Jedl to všechno dlouho. Je mu teď z toho na nic. Točí se mu hlava a začíná blábolit. Političtí vůdcové nad ním krouží hlavou. Co chce? Čeho je mu třeba?

Co chce, to on neví sám. Ale potřeba je mu v první řadě jiné politické stravy. Jiného vidění politické práce. Jiného pohledu do mašinerie. Jiné i n f o r m a c e.

Václav Cháb

Nelson III.

V směsici zpráv o katastrofě na dole Nelson III. četli jsme několik, které silně zaskřípaly. Nešly k sobě. Nehodily se k sobě. „Národní listy“ velmi rychle přinesly stanovisko prof. dra Stočesa, prorektora vysoké školy báňské v Příbrami, podle něhož jsou bezpečnostní opatření na našich dolech na nejvyšší myslitelné úrovni. V tomto směru jsou naše dole vedle dolů německých nejlépe v Evropě zařízení. Jistě budeme souhlasit s prof. Stočesem v názoru, že stejně jako u železnic není možno zabránit ani v dole náhodnému vzniku neštěstí. Sáhne-li však po jiných listech, dočítáme se tam, že na dole Nelson III. nebylo vše v pořádku. Dočítáme se tu, že byli odvoláni horníci, kteří měli odstraňovat nebezpečný prach; čteme tu, že zachranné přístroje nebyly v pořádku, že zejména nebyla po ruce zásoba kyslíku. Dočítáme se, že inspekte na dolech nejsou prováděny náležitě. Resortní ministr hned na místě suspendoval jednoho vyššího úředníka. Čteme o „špárystému“ na dole, který za rok ušetřil na 3 mil. Kč, tedy třikrát tolik, co dává pozostalým po zabítych. Jsme laici v této věci. Ale stojí tu tvrzení proti tvrzení: prof. Stočes, odborník, tvrdí, že opatření

na československých dolech jsou na nejvyšší myslitelné úrovni; laik však čte, že bezpečnostní opatření na dole Nelson III. přece jen nebyly na té úrovni, aby se o ní mohlo říci, že jest to nejvyšší myslitelná úroveň. Kde jest pravda!

„Prager Tagblatt“ vytužil hned, že tato katastrofa dodá aktualitu otázce: co s doley? Dokazuje pak, že i případné uvalení nucené správy na doley nemůže zabránit takové katastrofě. To jest ovšem pravda. I kdybychom zesocialisovali doley, neodstraníme úplně možnost katastrof, protože vždy — při dnešním způsobu těžení uhlí — mohou tu být síly, které se člověku nepodaří zcela ovládnouti. Ale otázka nezní tak, jak jí položil „Prager Tagblatt“. Jde totiž o to, že v představě socialisace dolů jest obsažena také představa zvýšené bezpečnosti pracujících. Socialisace jistě nemůže zabránit tomu, aby se v dolech vytvořil methan, nebezpečný prach a jiné zdroje nebezpečí. Ale socialisace (nebo postátnění) právě proto, že vychází z jiného principu, než jest zisk jednotlivce a soukromé společnosti, mohla by se dívat odpovědněji na riziko pracujících. Nezabrání tomu, aby vznikal methan a nebezpečný prach, ale mohla by učinit vše — a rozhodně více, než dosavadní typ správy dolů — aby možnost nebezpečí byla snížena na míru daleko menší. Do jaké míry by to udělala, říci ovšem nemůžeme. Ale možnosti by k tomu měla.

Jest škodou pro věc, že otázka zveřejnění dolů (socialisace, vyvlastnění, znárodnění, zestátnění atd.) se hne trošičku z místa teprve tehdy, když dostane smutný rámeček velké stávky nebo ještě smutnější rámeček velké katastrofy. Provedla-li konservativní část národa, jakou jsou zemědělci, revoluční zásah do soukromého vlastnictví, jakým byla pozemková reforma — její stíny ponecháme stranou — byl tím probíjován princip, kterého se mohou dovolávat ti, kteří usilují, aby i otázka dolů — a to nejen ceny uhlí — nezmizela s denním pořádkem.

V. G.

Z úsporných důvodů

Z úsporných důvodů jezdí ve Francii expresní vlaky šílenou rychlostí se starými zchátralými dřevěnými vagony, z úsporných důvodů není na drahách dostatečných bezpečnostních opatření, z úsporných důvodů přichází smrt více než dvěma stům lidských životů a zmrzačení třem stům lidských bytostí u Lagny, z úsporných důvodů budou podplaceni rozhodující činitelé ve Francii, aby vinníky tohoto neštěstí nestihl zasloužený trest a aby ani nadále nemusela být zaváděna nutná ochranná opatření, aby nadále mohly expresní vlaky jezdit se zchátralými dřevěnými vagony.

Z úsporných důvodů bylo přede dvěma měsíci odstraněno na dole Nelson vytahovací, které nyní mohlo zachránit většinu osazenstva šachty, z úsporných důvodů byli na tomto dole odstraněni dělníci, jejichž úkolem bylo snímat pro výbuch nebezpečný prach, z úsporných důvodů zůstala neuskutečněna ještě i jiná nutná bezpečnostní opatření, z úsporných důvodů se neprokáže, co vše bylo ještě opomenuto a vzdor úředním předpisům zavčas neprovedeno na bezpečnost životů horníků, z úsporných důvodů se „docílí“, aby se to i nadále nemuselo provádět, z úsporných důvodů propadne hrozným mukám a smrti v hořícím dole přes 130 horníků, z úsporných důvodů zůstane po nich v bídě a hladu přes 100 vdov a na 200—300 ubohých dětí, z úsporných důvodů hoří nyní tento důl a bylo rozmetáno v něm celé provozní zařízení, strojovna a správní budova, aby se tyto veliké náklady mohly zase náležitě na konsumentech uplatnit.

Z úsporných důvodů se propouští stále státní, veřejní a soukromí zaměstnanci, z úsporných důvodů stále se snižují doposud zaměstnaným mzdy, platy a pence, aby se jejich kupní síla ještě více snížila, resp. úplně zmařila, z úsporných důvodů se zastavují investiční práce státní, veřejné i soukromé, aby se nezaměstnanost a bída lidská zvýšila, z úsporných důvodů se zastavují továrny a padají živnosti a s nimi všichni jejich zaměstnanci i zaměstnavatelé, poněvadž není kupců na jejich výrobky, z úsporných důvodů nemohou více již nalézt práce zbavení zaměstnanci a všechna stále dorůstající mladá generace existenci a jsou vrženi osudu a strádání na pospas, z úsporných důvodů si nemůžeme vybudovat dostatečnou obranu národa a státu, z úsporných důvodů se ruší universitní fakulty, vysoké a odborné školy a nutné humánní ústavy, z úsporných důvodů jest zabraňován lidem přístup ku vzdělání, ku práci, k přírodním bohatstvím a k té nekonečné hojnosti statků, jež pro nás pro všechny jest schopna hravě vytvořit technika, z úsporných důvodů nelze nám již více žít a to proto, že peněžní moloch zatemnil lidstvu rozum tak, že toto nasadlo, „z úsporných důvodů“ do ďáblůva expresu se zchátralými dřevěnými vagony, který je šílenou rychlostí žene strašlivě k zákeřnému vstříčku.

Haló, občane zdravého rozumu, kde jste kdo! Jest tři čtvrti na dvanáct. Zastavte ten ďáblův expres, dokud jest ještě čas!

Kuneš Staníček

Proti fašismu — ale pro co?

XIII. plenum exekutivy Komunist. internacionály zabývalo se otázkami fašismu, válečného nebezpečí a úkolů komunistických stran. Přijalo resoluci, v níž se tvrdí: fašistická diktatura není nevyhnutelnou etapou diktatury buržoasie ve všech zemích. Možnost jejího odvrácení závisí na silách bojujícího proletariátu, jež jsou nejvíce ochromovány rozkladným vlivem sociální demokracie. Především se tedy konstatuje, že fašistická diktatura není bezvýhradnou nutností kapitalismu. Zde bylo třeba osvětliti, kdy a kde je fašismus nutností, za jakých okolností musí k němu dojít a proč k němu někde dojít nemusí. Z postavení těchto otázek by pak také vyplynula forma boje v zemích, kde fašismus už je u moci, a kde teprve se o tuto moc bojuje. Bylo by pak lze zhodnotiti sílu nebo slabost fašismu, určily by se síly protifašistického boje a byla by umožněna dohoda proti fašismu. Mluví se o rozkladném vlivu sociální demokracie. Je bezesporne, že sociální demokracie má velkou vinu na vítězství fašismu v mezinárodním měřítku. Leč je neméně bezesporne, že podíl na této vině mají i komunisté. Rozdíl mezi komunisty a sociálními demokraty je v tom, že určitá část sociálních demokratů nepopírá vinu sociální demokracie; komunisté svou vinu nepřiznávají. Svalují všechnu vinu na sociální demokraty. Stanovisko těch socialistů, kteří vidí, jak se věci mají a nezamlčují to, je poctivější.

Tím — když s jedné strany se proletariátu namlouvá, že ti, kdož mají snahu bojovat proti fašismu, proti němu bojovat vlastně nechtějí, a s druhé, že ti, kdož všechno ostatní prohlašují za fašisty nebo jejich pomahače, proti fašismu bojovat neumí — se jen fašismu pomáhá do sedla. Ideologie fašismu je žalostný paskvil, bez vědecké základny. Ve vzájemném boji protifašistických frakcí, při němž se odhalují všechny slabiny protifašistů, podléhají především indiferentní masy demagogické fašistické frazeologii, neboť fašismus poukazuje na to, že jeho protivníci si leží ve vlastech, vyzdvihuje svou jedlihost a ucelenost, podchycuje méně uvědomělé vrstvy pracující třídy, hlavně však středních vrstev, a vítězí.

Resoluce EKI. praví dále, že v Německu roste teď revoluční nenávisť proletariátu méně otevřenými formami, tam se hromadí nesmírná revoluční energie v masách a počíná již nový revoluční rozmach. Není nijakým objevem, že tlak hitlerovského teroru budí protitlak. Desítky milionů čítající dělnická třída nemůže být v Německu oddiskutována ani zlikvidována. Otázkou není, zda tato třída je, nýbrž, co má dělat. Otázkou není, že se v Německu hromadí nesmírná revoluční energie v masách (to není věc, na níž by komunisté měli zvláštní zásluhy), nýbrž, jak má být s touto energií naloženo.

I u nás jsou rozhodně síly protifašistické. Jsou mezi demokraty, socialisty a komunisty. Otevřenou otázkou zůstává však: proti fašismu, za co? Odpovídáme: nyní za demokracii. Proletariát ve svém vlastním zájmu má větší zájem na demokracii, než na fašismu, který znamená brutální diktaturu proti dělnické třídě. Není to tedy jen otázka politické strategie a taktiky, když proletariátu budou objasněny všechny otázky demokracie. Pochopí-li proletariát (v důsledku zkušeností ze zemí vlády fašismu) proč — jak — k čemu — a pro koho — je demokracie, bude svým požadavkům blíže, než bude-li dumat nad prázdnými hesly, která nepochopí a za nimiž nejde.

Karel Bělský.

Bude rok 1934 rokem hospodářského vzestupu?

Zlepšení hospodářských poměrů je jistě toužebným přáním všech, zejména nezaměstnaných a těch, kteří se chvějí o svoji existenci. Novoroční projevy našich předních mužů života politického, průmyslového a finančního těší veřejnost ujišťováním, že máme nejhorší za sebou. To se ovšem tvrdilo již před 2 roky a veřejnost má tudíž právo, bráti tyto výroky s dávkou skepce. Situace je nyní potud jiná, že se z jiných států hlásí oživení výroby a to jak z Ameriky, tak Anglie, a Německa. V Americe poklesl počet nezaměstnaných o miliony, v Anglii o půl milionu. U nás oproti tomu počet ne-

zaměstnaných stále stoupá a dosáhl pravděpodobně koncem r. 1933 750.000 osob. Můžeme se sice utěšovat, že se nás krize dotkla později, protože se lze nadíti zlepšení rovněž později. Representant naší největší bankovní moci vyslovil se ve svém novoročním projevu optimisticky, a bylo by si jen přát, aby tato víra v lepší ukázkou se stejně pravdivou, jako tomu bylo před dvěma roky s jeho pesimistickým nazíráním na vývoj hospodářských poměrů. Není-li průmyslové oživení v zahraničí jen přechodné, pak se musíme jako exportní stát rozhodně dočkat zlepšení a tento rok musí nastati obrát. Jde přirozeně o to, abychom podporovali export co nejvíce a nečekali, až cizina přijde k nám. Zatím přišel s určitým návrhem na oživení exportu dr. Engliš, který chtěl vývozu pomáhati přemiemi, ovšem na úkor importérů a tudíž i domácích konsumentů, takže tento návrh zůstal pouze návrhem. Nadto budil obavu před antidumpingovými opatřeními. Proto prý se návrh nepovažuje za aktuální a pomýšlí se spíše na podporu vývozu těch výrobků, kde výlučně rozhoduje otázka ceny. Bylo by proto tím více politováníhodno, kdyby zklamal i plán na zvýšení exportu do Rumunska a Jugoslavie. Státní úřad statistický přinesl nyní konečný odhad úrody, podle něhož bude u nás as 26.000 vagonů pšenice přebytečných a nezbude nic jiného, než je uskladnit pro kampaň 1934/1935. I když toto číslo zdá se nadsazené, je těžko činiti slibné uzávěry z jednání hospodářské konference Malé dohody. Je také třeba podchytili trhy vzdálených zemí. Rusko to zatím bohužel nebude, s tím jsme dosud nedovedli vejíti v užší styk. Máme tudíž oprávnění, býti v exportu i pro tento rok pesimisty. Nelze podceňovati jednání o dohodu zemědělství s průmyslem, hospodářský plán s Malou dohodou, avšak nelze také spoléhati na větší pozitivní výsledky. Nedostatek linie, rozháranost našich politických poměrů, včetně průtahy ve věcech, jež přijíti musejí, nedůstupnost agrárníků a sobectví jednotlivých ale mocných skupin (lihovarníků v otázce směsi, bezhlavé ničení automobilismu krátkozrakostí železniční správy a t. d.) jsou důvody, proč je nutno dívat se na iniciativní řešení situace se strany vlády rezervovaně.

Jestliže by zklamala jednání Malé dohody a nedovedli bychom zlepšiti svůj export v tomto roce, nezbude nám než vyčkávati trpně vydatnější zlepšení situace v zahraničí, z něhož bychom automaticky profitovali. Nedojde nám však mezitím dech? Budeme-li jednat tak „rychle“ a „plánovitě“ jako dosud, pak nám jistě dojde. A co potom? To je otázka, kterou musejí dovésti zodpovědět bez odkladu ti, kteří jsou vůdci, aneb si osobují jimi býti. Dohodli jsme se, že se dohodneme, nepatří do přítomné doby, která nesnese průtahů. Dnes musí platiti stručné „dohodli jsme se, stane se“.

V. Mertl

Němci musí být u nás loyální

volá v „Národních listech“ 5. ledna dr. J. Zuklín, a my s ním vřele souhlasíme. Připojili bychom jen přání, aby také všichni Čechové a Slováci byli k svému státu loyální, což vždycky nebývá. Dr. Zuklín si stěžuje, že německé obyvatelstvo při hranicích je silně zasazeno hitlerovstvím, a že mnozí Němci si „dosud troufají proti republice“. „Chtěli jsme po dobrém vychovati z Němců loyální občany československé republiky, poskytlí jsme jim dalekosáhlých koncesí ve všech směrech, ale nesetkali jsme se na německé straně s porozuměním. Němci, zdá se, mají vskutku respekt jen před silou a mocí. Je tedy na nás, abychom si tento respekt vynutili.“ Nakonec dr. Zuklín žádá, aby do pohraničních míst byly přeloženy vojenské posádky. Musíme ponechat úřadům, aby učinily opatření, jež budou dost účinná k zabezpečení pořádku v pohraničních oblastech, ale jež zároveň nezbuzují dojem, že stát musí nasazovat všechny síly, aby ten pořádek udržel. Nacionalisté nemívají dost smyslu pro takovouto úměrnost v užívání moci a bývají v pokušení volat po vojenských expedicích třeba pro poškozenou tabulku nebo pro nějaký výrok na schůzi. Citovaná slova dra Zuklína jsou příkladem nevhodného zevšeobecňování. Neradi slyšíme mluvit o neloyálních Němcích vůbec. Budí to dojem, že všichni Němci občané tohoto státu jsou neloyální, což není ani zdaleka pravda. Jistě že jsou u nás neloyální Němci, ale jsou také neloyální Češi. Bude proto vhodnější, nebudeme-li výtku neloyálnosti spojovat s příslušností k určité národnosti, nýbrž prostě rozlišovat loyální a neloyální občany, ať mluví jakýmkoli jazykem. Není radno troubit pořad do světa, že Němci jsou neloyální, a že na ně platí jen kriminál a olovo, a to nejen proto, že to odporuje očividným skutečnostem, jako je jejich účast na vládě a jejich projevy, ale i proto, že za hranicemi nedělá právě dobrý dojem, když se sami přízná-

váme, že nejsme německý problém ve vlastních hranicích s to zvládnout. Buďme rádi, že jsme posud nemuseli sedět na bajonetech, a odmítejme pokřik těch, kdo nás pobízejí, abychom si na ně honem vylezli.

Z. S.

Boj o rozhlas

Dlouholeté boje o rozhlas se patrně blíží k hlavní bitvě, neboť bylo posláno ultimatum. Bude se zápasit o to, má-li býti rozhlas podnikem kulturním nebo obchodním. Byla totiž zjištěna neslýchaná a nemoderní okolnost, že rozhlas trpí překulturním (hezké slovo, že, a nové). Časopis „Přehled rozhlasu“ patrně skrývá úžasná odhalení o tom, že vysílání radia je pod vlivem intelektuálů, kteří tu rádi takovým způsobem, že rozhlas uniká širokým vrstvám. Toto zjištění bude ovšem naprosto sensační, tím spíše, že skutečnosti byly až do dneška rafinovaně ukrývány a že se u naslouchající veřejnosti budilo zdání pravého opaku. Oni zvrhli intelektuálové totiž dovedli zůstat nepoznání tím, že „překulturnovali“ posluchače úplně neobvyklou a do jisté míry ďábelskou metodou, že totiž skrývali kulturu do tanečních šlágrů několikařádu a do dechové a pívní hudby a do všech těch dobrot, kterým se omylem říkalo hudba zábavná.

Nemluvě o tom, že několik jiných intelektuálů, ještě hrubšího kalibru, nebylo ani s tím spokojeno a dožadovalo se programů ještě těžších. Navrhuje tudíž Vilém Práger, aby se těmto zločinům proti přirozenosti učinila — abychom tak řekl — přítrž, a aby se rozhlas opět stal lidovou a populární zábavou. Žel, že nám zatajil rozsah tohoto přání.

Navrhuje, aby se proti jednostrannosti intelektuálů postavilo jakési Sdružení pro dodání Ducha svatého, a v tomto Sdružení by byly jako složky zastoupeny také Svaz radio-obchodníků a Svaz rozhlasových průmyslníků. Toto Sdružení pak bude omezovat neřestné choutky intelektuálů, neboť nejdříve jde o to, odbýt měsíčně určitý počet přijímačů a pak teprve o kulturu.

Stát se ovšem má starat o vzdělání občanů, a činí to také tím, že řídí školní vzdělání. Do vzdělání mimoškolního a občanského zasahuje však jen úryvkovitě a namátkou. Nelze ani jinak, při složitosti administrativy a při naší malé pohyblivosti. Povinností vzdělanců je pak, přirozeně, zasahovat podle svého vlivu všude tam, kam nesahá moc nebo dobrá vůle státu. Mussolini a Hitler pochopili výtečnou účinnost rozhlasu a zapřáhli jej na jedno z prvních míst svého spřežení.

Musíme tedy u nás, po tu dobu, než se stát rádně chopí výchovatelské stránky rozhlasu, pomáhat, kde se jen dá, a také klepat přes prsty, kde se jen dá, všechny ty, kteří by z rozhlasu chtěli udělat cokoli jiného než podnik kulturní.

O jak obtížný boj tu jde, to se ukázalo před dvěma lety, když se rozvířila obsáhlá novinářská debata o rozhlasových programech. Ve velmi liberálních anketách se dokazovalo, že rozhlas má býti buďto výlučně poučný nebo výlučně zábavný; postavily se kontrasty, a zápas, jako obvykle, ustrnul mezi dvěma nesmiřitelnými stanovisky: Na jedné straně byli „vášní“ s požadavkem, aby rozhlas byl něco jako konservátor a universita, na druhé straně pak „lidoví“, ach, přes-přilíši lidoví, kteří nechtěli slevit ani vlasu z toho, by se vysílání podobalo dupárně nebo hospodě. Obě stanoviska byla, přirozeně, neudržitelná sama o sobě, a Radiojournal se musel rozhodnout pro nějaký klíč. Žel, že zvolil ten nejméně vhodný, a to mocenský. Usoudil na množství a řekl si, že bude zpívat převážněji tu píseň, koho chleba jí větší kus.

Toto stanovisko ukázalo sice velmi dobrý nerv obchodní, ale velmi špatný nerv demokratický. V dobré demokracii platí totiž ta vůle lidu, která je dobrá. Mohlo se totiž na příklad stát, že by v některém čase převládla vůle lidu, neplatit daně. Demokracie — prosíme — to není mrtvý postulat, ale živá věc, která musí stále bojovat sama o sebe.

Je tedy v demokracii — na příklad v otázce výchovy — nutný občasný moudrý diktát, poněvadž člověk se podle své přirozenosti výchově brání. Či jste někdy toužil po násobilce nebo po pravopisu více než po krabici bonbonů? Ani dospělý člověk není mnohem moudřejší. Páni z Radiojournalu by nám mohli ukázat některé ty velmi zahanbuující dopisy, kterými se mnoho abonentů dlouho bránilo relacím t. zv. vážné hudby. Mohli by nám ale také ukázat jiné, potěšující, které lidé psali po úspěšné výchově pánů Křičky a Jiráka. Ukázalo se, že mnoho lidí potřebovalo jen překonat vžitý odpor a začáteční nesnáze, a že najednou začli rozumět tomu, co pokládali za nezáživné. Tedy nikoli diktát a výchova, ale moudrý diktát a moudrá výchova. Nelze se divit, že prostý člověk

neskáče nadšením, předvedete-li mu Stravinského nebo Milhauda. Nechtějte začínat oběd černou kávou. Začněte a držte se vytrvale a dlouho klasické hudby kolem Beethovena, Haydna a Mozarta a uvidíte, kolik získáte nových adeptů „vážné hudby“. Nebude-li tak tomu náraz, my za to nebudeme mocí, že leccí vkus už nenávratně leží v náručí „Pohádky mládí“. Proč se nesmí ani zdaleka tak hřešit ve jménu popularity kdekoli jinde? A proč právě rozhlas trpí tou strašnou a bezútěšnou nemocí, že pokládá popularitu za synonymus bezcenného.

V. E. Babka.

Exekutiva

Exekutiva veřejných zaměstnanců se rozešla s koaličními stranami. Kdo sledoval její postup, měl dosti důvodů nesouhlasit s postupem, kterým chtěla hájit zájmy veřejných zaměstnanců. Na druhé straně nelze souhlasit s tím, jak vystupují koaliční strany proti Exekutivě. Situace je prostá: státní zaměstnanci nejsou nadšeni způsobem, jakým byly v poslední době upraveny jejich platové otázky. Koaliční strany v mnohém se samy postaraly o tuto nespokojenost; velmi dlouho říkaly státním zaměstnancům, že se jim nic nestane, velmi často ukazovaly, kde by se dalo šetřit, aby se nemusilo šetřit na státních zaměstnancích, a proto cítily rozpačitost, když měly státním zaměstnancům vysvětlovati, proč přece k srážkám došlo. Je přirozeno, že jim nebylo vítáno, když Exekutiva vystupovala jako obhájce zaměstnanců. To jest jasné. Ale jest nesprávné jíti dále a dělati z této Exekutivy živél přímo protistátní, živél nedemokratický. Není správné býti nevybáraným při užívání argumentu proti ní. To jen posiluje posici Exekutivy a budí to zdání, jako by odborové organizace koalovaných stran přijaly za zásadu, že není politického života, mimo jejich politickou domácnost, že vedle nich už tu nesmí býti nikdo jiný. Možno vytýkati Exekutivě její politickou orientaci; možno pochybovati o jejích cestách a metodách. Ale není správné používatí proti svému rivalovi argumentů, které nenesou střízlivého rozboru. Jest přirozeno, že sekretáři odborových organizací chtějí svoji energii vybit na Exekutivě, že Exekutiva má býti beránkem, který snímá cizí hříchy. Exekutiva volila snad nesprávné cesty, ale důkladné nápravy je třeba i (a patrně především) v odborových organizacích státně zaměstnaneckých, které si mnoho nepomohou, když poženou koncentrovaným útokem na Exekutivu.

V. G.

Propaganda cizineckého ruchu

Nemáme až dosud centrály pro propagandu cizineckého ruchu a snad je to věcí některého odboru ministerstva obchodu, aby se poohlédl, co činí v tom směru naši sousedé, tedy naše konkurence.

Bude snad zajímat i čtenáře „Přítomnosti“, uvedu-li několik dat, které lze zjistiti.

Rakousko: Propaganda cizineckého ruchu jest prováděna ve 14 státech. Reklama tato užívá ke svému účelům 300 časopisů (ponejvíce ve Francii, Anglii a Holandsku). Rakouská propaganda má k dispozici rozhlas v Itálii, Francii a Anglii. 22.000 metrů filmu rakouské propagace cizineckého ruchu jest promítáno ve 2600 biografech. 150.000 plakátů v 10 řečech volá cizince k návštěvě Rakouska. Rakouské firmy, obchodující s cizinou, přikládají k obchodním dopisům tiskoviny a pozvánky, sloužící propagandě. Pořádány jsou různé slavnosti, divadelní představení atd., které mají svoji úroveň vábiti cizince. Levné paušální pobyty 8—14denní jsou nabízeny všemi hotely a pensiony.

Maďarsko: I Maďarsko má své centrály cizineckého ruchu. Pomáhá se levnými cenami na drahách, levnými okružními jízdami. Dobře se osvědčily vlaky na výměnu, jaké byly uspořádány i u nás. Těmito vlaky bylo na př. dopraveno za sezonu 1933 2000 švýcarských příslušníků do Maďarska.

Uvedl jsem nejdříve data, pokud jsem je mohl sehnati, ze dvou států, jejichž propaganda musí býti z různých důvodů podobná propagandě našeho cizineckého ruchu. Pro zajímavost ještě uvádím data propagandy italské, prováděné ústřednou E. N. I. T. Jest to nejmohutnější propaganda cizineckého ruchu vůbec: ENIT vyšle do světa před sezonou 2 miliony tiskopisů, 1,6 milionu prospektů měst a krajů, 1 milion plánů měst, 1/2 milionu propagačních časopisů. Silnice v Itálii byly tak dobře upraveny, že počet cizinců, kteří navštívili Itálii v autu, se téměř rovná počtu návštěvníků, kteří přijeli vlakem.

U nás se až dosud v oboru propagandy cizineckého ruchu jen hudlařilo. Jsou-li pravdivé novinářské zprávy o tom, jak

zůstaly ležeti prospekty, určené pro cizinu, nezaplacené v tiskárnách, jest to jen dokladem toho, že nám chybí především organizace propagandy. Naše propaganda potřebuje:

1. Ústřednu, která by prováděla propagandu v cizině, kontrolovala propagandu, prováděnou jednotlivci a korporacemi, která by sjednávala úmluvy s drahami, s majiteli hotelů, s lázněmi a chránila cizince před neseriosním jednáním různých podniků.

2. Odborníky, kteří rozumějí reklamě a propagandě a mají iniciativu.

3. Peníze. A tyto peníze by naprosto nesměly býti poskytnuty jenom státní pokladnou, nýbrž zde by se musili zúčastniti ti, kteří mají z cizineckého ruchu přímý zisk. Tedy lázně, velké hotely a pod.

Máme (mimo moře) vše, co může býti základem velkého cizineckého ruchu. V cizinecké propagandě jsme však již velmi daleko za našimi sousedy, kteří současně s námi „začínali“. Chceme-li v tom směru ještě něco dokázati, musíme si velmi pospíšet.

J. Poláček.

Jest nedostatek návrhů?

Často čteme, že svoji hospodářskou politiku musíme zařídití podle nějakého kloudného plánu, máme-li se dostatí z krise jakž takž slušně. Podíváme-li se do listů, revuí, ba i do výkladních skříní knihkupců, musíme si říci, že těchto návrhů a plánů, jak z krise a co s krisí, není právě nedostatek. Je to celá galerie návrhů a plánů, od naivních a diletantských až k návrhům, které zasluhují — při nejmenším — pozornosti. Čteme také návrhy, aby byly vytvořeny nové instituce, které v té či oné formě by se účastnily poradním hlasem i jinak rekonstrukce našeho hospodářství. I tu jest znát jednu chybu našeho veřejného života: domníváme se, že pomůžeme řešiti tu či onu otázku, stvoříme-li instituci, které dáme do vinku přání, aby tou či onou otázkou nějak hnula. Věříme a spoléháme příliš na instituce a zapomínáme, že ty instituce nebudou jiné než jejich tatínek a maminka, t. j., že budou míti v sobě zárodek těchž potíží, s kterými zápasí celá společnost, stojící bezradně před otázkou, jak řešiti hospodářskou krisi. Máme poradní sbor pro věci hospodářské; není-li doba, kdy právě tento sbor by měl mluvití, pak sotva kdy už bude. My však vidíme, že tento poradní sbor pro věci hospodářské se chová jako vánoční kapr: je zticha. Není to ovšem docela jeho vinou, ale vytvoříme-li si nové instituce, kterým dáme na starost, aby za nás „řešily hospodářskou krisi“, poznáme, že za čas i o nich budeme musiti říci, že není jen jejich vinou, jsou-li zticha a v koncích, neboť takový jest vývojový zákon, že instituce, které si společnost vytvoří, budou zase takové, jako tato společnost. Navrhování nových institucí, které za nás by se ujaly krásné reformátorské práce, jest činnost, která nepostrádá jakési pohodlnosti. Kdo nevěří ve spasitelnost institucí a institucemi, ten setrvá při přesvědčení, že nebude lépe, pokud tu nebudou jednotlivci a osobnosti, které se ujmou díla. To neznamená volání po silných jedincích. Nic takového. Snad více než kdy jindy jest mnoho těch, kteří věří v silné jedince. Jsou k tomu vedeni hlasem z ciziny, odkud málokdy jest slyšet jména jednajících institucí a sborů, ale stále jména jednotlivců. I z SSSR. slyšíme jen jména jednajících osob, které instituce ponechávají v pozadí a používají jich pouze jako nástrojů. Co jest platný nejlepší návrh, není-li tu lidé ochotných jej prováděti? Co jest platno přicházeti s velkorysým návrhem, když jsou tu lidé, kteří v hloubi své duše jsou přesvědčeni, že jest nutno jednat velkoryse, ale zarazí se před pohledem straníka, kterému lépe vyhovuje malá politika, nevyžadující od něho myšlení?

V. G.

politika

Zdeněk Smetáček:

Souboj tradic ve světě

Při skončení války se zdálo, že Evropa konečně dosáhla politické rovnováhy, že se sjednotila a uklidnila, že našla společné zásady, na nichž se trvale zorganizuje. Zvítězily státy a národy demokratické. Tři poloabsolutistické monarchie se zhroutily, a na

území dvou z nich, Rakouska a Německa triumfálně vtáhla myšlenka svobody a rovnosti. Vzniklo shromáždění svobodných národů, první světový parlament.

Podíváme-li se na dnešní skutečnost, můžeme si změřiti hloubku omylu, v nichž jsme před patnácti lety tonuli. Ani jsme si tehdy dost neuvědomili, že ten světový parlament není celý demokratický, že v něm vedle zástupců demokratické Evropy sedí také představitelé států ještě polofeudálních a zaostalých, které se buď sotva pozvedly z orientální tyranie, anebo posud neměly ani podmínek ani času se zorganizovat, a jimž proto byla myšlenka demokracie cizí.

V opojení nad válečným vítězstvím demokracie jsme zapomněli, že ani Evropa není kulturně jednotná a hospodářsky stejnoměrně vyvinutá. Že je v ní několik hluboko zakořeněných odpůrcích tradic, které jednou nutně začnou znovu prorážet pod povrchem zdánlivého sjednocení a budou se projevovat rozpory politickými. Dnes už se proti sobě tyčí neméně než čtyři různé politické soustavy, jež vykristalisovaly z oněch nepřátelských, zčásti už polozapomenutých tradic kulturních — demokracie, komunism, fašism a nacionální socialism.

Oblast demokracie

je zeměpisně omezena na Velkou Britanii, Francii, státy skandinávské, Švýcarsko, Belgii, Holandsko, Dánsko a Československo. V poslední době k ní přistoupilo Španělsko a z důvodů historických a existenčních se k ní druíž několik jiných, nedemokratických států ve střední Evropě. Ideovou výzbroj a základní politické formy má demokracie z Anglie, ze Spojených států a z Francie. Její vedoucí myšlenky — důvěra v člověka, víra v rozum, ústavnost, vláda zákona, přirozené právo, svrchovanost lidu, rovnost před zákonem, lidové zastoupení, odpovědnost poslanců — sahají až k anglické revoluci ze 17. století. Z Anglie nastoupily cestu na kontinent a pronikaly monarchistickou Francií, kde ovládly na sklonku 18. století Velkou revoluci, ale teprve po dalších třech revolucích ve století následujícím trvale zvítězily. Během tohoto věku se pokoušely o Itálii i o střední Evropu, ale zde prorazily teprve po světové válce. Československo je země, která jim přišla nejdál vstříc. Když se uchytily i v Německu, zdálo se, že jest jejich panství i v této části Evropy trvale zajištěno.

První trhlinou v tomto demokratickém obraze

byl ruský komunism. Odmítl všechny demokratické zásady a organisoval stát na principu třídní, v praxi ovšem stranické diktatury. Ale Rusko bylo periferií evropské kultury. Nemělo ani historických ani hospodářských předpokladů k nastolení demokratické vlády. Proto bylo možno jeho nedemokratičnost pochopit a oželet. Masaryk od počátku dokazoval, že bolševism je čistě ruským produktem a že není možný na pokročilejším západě. Vývoj mu až posud dal plně za pravdu.

Po Rusku přišel protidemokratický

zvrát v Itálii.

Tento stát, teprve několik desítek let sjednocený, slabě ovládaný a ocitnuvší se po válce na pokraji anarchie, našel si východisko ve zvláštní politické formě, která se pokládá za přímého odpůrce západního demokratismu a principů z r. 1789. Italský fašism je po stránce ideologické produkt dosti složitý. Na jeho

představiteli je znát vlivy německého romantismu s jeho spekulacemi o státu jakožto vtělení ducha národa i vlivy francouzského vitalismu, zejména Sorelových úvah o násilí. Ale ty vlivy zůstávají spíš jen na povrchu. V své praxi je fašism prostě autoritářským etatismem, úsilím o vládu pretoriánské a výbojné elity, která se silně inspiruje starořímskými vzory a v svém vůdci vidí nového Caesara. Také imperialism nynější Itálie je veden historickými pohnutkami a tím se liší od hospodářského imperialismu států vysoce průmyslových.

Posledním buřičem,

který podle vlastního mínění už zasadil demokracii ránu smrtelnou, je německý nacionální socialism. Není třeba zapírat, že evropská demokracie pod jeho nárazem opravdu zakolísala. Dalí jsme se vývojem událostí v Německu překvapit. Nepozorovali jsme včas, že se tam za demokratickou fasádou připravuje obnova starodávného romantismu a že tam nabývají mohutného vlivu reakční ideologové, jako Spengler, Klages, Moeller van den Bruck, navazující na romantiku z počátku minulého století. Zapomněli jsme si uvědomit, že tato romantika je na hony vzdálena duchu, z něhož vyrostla politická organisace poválečného světa. Oči demokratické Evropy byly dlouho fascinovány nebezpečím z východu, takže neviděly nového nebezpečí, které rostlo v samém jejím středu.

Dnešní Německo se nejvíc proslavilo svou fantatikou o rasách. Ale rasové teorie jsou jen jedním z projevů romantického názoru na svět, který má ještě jiné podoby. V podstatě je to vzpůra proti rozumu. Němec zavrhuje rozum a s ním ovšem i demokracii, která vyrostla z racionalistické filosofie a racionalistické průmyslové civilizace, a která, držíc se rozumu, stává na tom, co je v člověku obecného, universálního, jasného, určitého, všem lidem přístupného a pochopitelného. Německý romantik však zbožňuje temné síly přírodní a pudové, tedy to, co je v každém člověku a národu zvláštní a odlišné. Považuje život za nespoutanou sílu, která se nedá mistrovat rozumem, nýbrž volně tryská, kamkoli se jí zlíbí a zachce. Považuje přímo za zločin, tuto sílu nějak poutat tím, že se jí předpisuje směr a pravidlo. Podle jeho názoru není ideí, které by platily pro všechny lidi. Národ, který se chce řídit ideami, je prý starý a vyžilý, kdežto národ „mladý“ se vyznačuje výbojností, dravostí a bujností. Za takový „mladý“ národ považují ovšem Němci především sebe a žádají „spravedlnost“, místo na slunci a životní prostor. Ta spravedlnost však vypadá jinak, než jak jí rozumíme my. Zas to není obecná zásada, jíž by bylo lze měřit všechny státy, nýbrž je to „spravedlnost“ německá, čistě svá a zvláštní. Neboť spravedlnost je prý ve věcech samých. Kam se která věc sama od sebe přirozeně tlačí, tam prý je její „spravedlnost“. A co se jí staví v cestu, je prý „nespravedlivé“. Proto Němci odmítají jakoukoli mezinárodní kontrolu své činnosti. Také oni jsou taková věc, která se kamsi tlačí, která žádá spravedlnost, t. j. aby jí všichni ostatní ustoupili, a která se domnívá, že míru spravedlnosti nese sama v sobě. Němcům prostě schází základní pochopení pro to, že musí být nějaké objektivní a tedy mezinárodní mravní a právní forum, kde musí každý svou věc napřed ospravedlnit, než ji smí provést. Nechápu nejprostší zásadu, že život národů nesmí spočívat na libovůli, jako na ní nespočívá život jednotlivců. Typem německého politika je dnes romantický snílek, který nevidí rea-

litu věcí a lidí okolo sebe, nýbrž zaujat svou vidinou náměsíčně kráčí za nějakým cílem. Je to úplný politický subjektivism, který je ovšem naprostým protikladem demokracie s jejím apelováním na rozum, na obecný řád, na vymezování práv, na závazné úmluvy a t. d.

Evropu čeká v příštích letech

kulturní boj mezi těmito čtyřmi tradicemi,

v první řadě mezi politickým romantismem německé ražby a demokracií. Komunism se již během patnácti let své existence opotřeboval a vystřízlivěl a proto ustupuje poněkud do pozadí. Podobně italský fašism, který je přizpůsobivější než přímočará a těžkopádná ideologie germánka a mimo to je silně poután ohledy na Británii. Podaří se tento zápas vyřídit v míru? Na pohled není nic snadnějšího, než kulturní boj provést prostředky kulturními, t. j. vyjednáváním, diskusí a kompromisem. Ale přistoupit na tyto metody znamená pro nacionální socialism, fašism i komunism už ustoupit ve věci nikoli nepodstatné demokracii, poněvadž jednání a kompromis jsou právě prostředky demokratické, kdežto ostatní tři směry jsou samou svou podstatou válečnické. Pro demokracii je za těchto okolností nezbytno, aby vedle ochoty k jednání disponovala také dostatečnou mocí.

Jiří Šujan:

Jak rostlo mladé Slovensko

II.

První ročníky se hlásí opět ke slovu.

V době tohoto vyvrcholování odstředivých sil slovenského studentstva začínají se příslušníci první generace popřevratového studentstva znovu hlásit k životu, a to ve všech třech hlavních politických směrech: komunisti znovu vydávali svůj orgán „Dav“; ti, kteří se klonili k autonomismu, časopis „Pero“, a skupina, která tvořila před tím „Mladé Slovensko“ soustřeďuje se kolem nového dvou týdeníku „Politika“, který si činí nárok býti orgánem mladé slovenské generace vůbec.

„Národ než vystúpi s činnou slobodou — napsal Sládkovič — napred ticho myslí, dúma.“ Tato slova si připomínaly i první ročníky popřevratového studentstva r. 1923 a 1924 po diskusí se starší generací, v které si mnozí přiznali v duchu svou nepřipravenost do veřejného života. Jeden z nich píše, že nikdy studentstvo necítilo tak silně ozvěnu těchto Sládkovičových slov, jako po studentském sjezdu r. 1923, na němž je přednesl Štěpán Krčméry. „Sú — píše dále — ktorí majú zaľúbenie v takom prúdeň slovenského života a pridávajú slabé síly k strhujúcej moci otráveného prostredia. Ale všetkého sa nasýti človek.“ — „Bolo by treba — pokračuje — veľa činov, veľkých, ale hlavne malých... Ale dnešný človek je chorý a preto slabý. Slabosť chodí s nervozitou. V nervozite nebývame dobrí, láskaví a smierliví. Toto sú však vlastnosti všetkých nás a nášho národného kolektiva. Je veľa polointeligentov a cynikov.“ — S tímto poznáním odcházeli ze studentského života vůdcové prvních ročníků akademického dorostu. Všichni mlkli, jen slibní adeпти spisovatelští pokračovali; někteří z ideologů pak naprosto znechuceni vůbec se rozhodli nevěnovati se veřejnému životu. Jen málo z prvních vysokoškoláků si zajišťovalo svou existenci a zároveň pomýšleli i na vstoupení do veřejného života. Nemožno říci, že by se byli do něho připravovali podle rady prúdistů. To, že v době studií byli vedoucími funkcionáři, pokládali patrně za dostatečnou průpravu do politiky. Mysleli si asi,

že když se přihlásí ke straně, k níž inklinovali už jako studenti, budou je vítat s otevřenou náručí, hned jim dají funkce, zkrátka: staří budou rádi, že je chtějí mladí už vyměnit. S takovými ambicemi se hlásili o slovo v politice hlavně mladí agrárníci. Ale zklamání jejich bylo veliké. Proto si ambiciósní mladí lidé některých odstínů politických řekli, že se spojí proti starým a budou vydávat orgán mladé slovenské generace „Politika“.

Ideově se tyto „representanti mladé slovenské generace“, jak si říkají, dosud dost nevybarvili, zůstali asi na tom stupni, na němž byli už na studiích. „Politikáři“ se shodují s nejmladší generací v tom, že jim je vedoucí ideou a snahou řídit se podle konjunktury; jestliže by se v něčem odchýlovali od právě dominující idey, honem se podle toho musí přeměnit. Mermocí chtějí totiž být representanty. Nikdy byste v „Politice“ nemohli razit nějaký nový směr, hlásat nějakou nepopulární myšlenku, na to ona, prosím, není, ale je i na to, aby každou takovou myšlenku, každého odvážlivce, který si dovolí rušit ideový soulad na Slovensku, vyhazovala z řad „slovenského národa“. „Politikáři“, aby zalichotili „slovenskému národu“, pokládají na příklad za ohromně důležité, že ministerský předseda anebo jiný významný veřejný činitel nemluvil o „slovenském národě“, nýbrž jen o „národě československém“. Takových věcí si oni pilně všímají a pak o tom píší. Oni jsou „realisti“ a konstatují, že tu je národ slovenský a národ český, nikoli československý, proto mluvit o československém národě je podle nich nemožno. Dále nejdou; co bude, co by mělo být, čeho by si bylo přáti, do toho jim nic není. A jak posuzují současné politické směry? „Všetky stretnutia — píší — ktoré často niesly znaky nervóznej reakcie (reakcie chorého tela) a vyvrcholily tu k centralizmu, tam k separatizmu, boly tu a tam silne subjektívny. Dnes o nich súdime shovievavosťou historika, ktorý vidí, že všetko to bolo len dielčím problémom, ale viedlo časom k zosilneniu slovenského organizmu a takto k zosilneniu štátu.“ Fysicky tak mladí lidé a duševně tak staří, Vidíte tu všude, na každém kroku kompromis.

Ale oni to pokládají za pokrok a myslí si, že předběhli starou generaci československy i autonomisticky orientovanou. Chtějí hlavně vládnoucí generaci přinutit, aby jim přenechala vůdcovství.

V „Politice“ si umínili „uskutočnit dávnu myšlienku niektorých reprezentantov mladej slovenskej generácie, t. j., že sa mládež slovenská síde a pohovorí si o rôznych aktualitách nášho verejného života“. Za tím účelem — oznamuje „Politika“ na jaře r. 1932 — „v Bratislave sa utvoril prípravný výbor sjazdu mladej slovenskej generácie, pozostávajúci zo zástupcov všetkých ideových a politických skupín.“ Mladí zamýšleli na sjezdě vládnoucí systém podrobiť kritice.

Tak se tedy rodil, připravoval a ohlašoval onen sjezd mladé slovenské generace, který se pak odbýval v Trenč. Teplicích a který se stal sensací celé naší vnitřní politiky na dlouhou dobu. Kdo věděl, z jakých pohnutek se sjezd připravoval, věděl předem, co se zde bude dít. Iniciátorům sjezdu se báječně podařilo jejich dílo. Ne tak oni sami, ale spíše nejextrémnější živly autonomistické a pak komunistické, které s „representanty“ nemají jinak nic společného, bouchly zde na stůl ze všech sil a „politikáři“, kteří zde hráli úlohu kvasikrotitelů a udržovatelů pořádku, mohli tak ukázati starým pánům z vládnoucí generace, kteří je pozorovali: vidíte, co jsme my, vidíte, co je to mladé Slovensko; to všecko ovládáme, to všecko bude mlčet, jestliže my, „representanti“, budeme mít slovo ve veřejném životě.

Ale v agrární straně na tento manévr moc nedávali. A tak si mladí agrárníci umínili konat hned nato sjezd agrární slovenské mládeže ve Zvoleni. Zde si mladí počínali proti jednotlivým vůdcům strany takřka teroristicky; Štefánkovi, který chtěl promluvit o československé otázce, nedali mluvit než pět minut.

Ale do aktivní politiky mladé agrární intelektuály Hodža ještě nepovolává. Nedovedli-li se v straně uplatnit na poli

lidovýchovy kulturního a hospodářského povznášení venkova, ačkoli měli tu možnost a ačkoli je k tomu zvláště Hodža častěji povzbuzoval. Hodža chce, aby se jeho mladí lidé stali vůdci lidu sami, aby na sebe upozornili prací mezi lidem, aby si lid získávali. Dosud nemají ani slabého náběhu k tomu. Hodža, aby je do té práce uvedl, vymyslel novou kulturní instituci „*R o l n í c k a o s v e t a*“. Má to být — podle úmyslů a slov Hodžových — něco třetího vedle Slovenské Matice a Spolku sv. Vojtěcha.

Z tohoto spolku se má šířit na slovenský venkov kultura, ovšem jen rolnická.

Bylo by si jen přáti, aby konečně, třebaš na této basi, mladá agrární inteligence sestoupila k lidu a aby tak konečně našla své poslání. Ale poznáme-li mentalitu této inteligence, víme-li, jak pohrdá drobnou prací, nemáme si co od ní slibovat ani vytvořením „*Rolnické Osvěty*“. V tomto ohledu v mladé slovenské generaci není rozdílů. Ona se cítí být povolána jen k velkým činům, k vůdcovství, a nemá proto času na to, aby se zabývala drobným lidem. Mladí agrárníci, pokud mají ambice býti politiky, kutí všichni cosi jen v Bratislavě a v Praze, nechť jsou to advokáti nebo úředníci, právě takoví jsou i autonomisté i komunisté, na venkov nechce jít žádný z nich, sem jde jen plevel.

„Silné robotnictvo a mladé rolnictvo je, myslím, naším dobrým spolupracovníkem“ — píše v „*Politice*“ Ruhmann, tedy vůdce mladých agrárníků. Vidíte zde ten individualismus mladé slovenské generace, ona sama se pokládá za představitele Slovenska, robotníci a rolníci mají být jen její „dobří spolupracovníci“. A mladí autonomisté mají se podle „*Slováka*“ jen proto zajímat o lid, a to ovšem jen za účelem agitačním, neboť „*lud, to je dnes moc*“. A jen jeho pomocí bude dobytá autonomie, která má pomoci „*hlavně slovenskej inteligencii*“.

Ti, co nejdou po proudu.

Našlo se jen několik málo jednotlivců mezi slovenskou studující inteligencí, kteří se ubránili proudu. Jedněm byla impulsem už Praha a poznání, že Češi nejsou vůči nám, Slovákům, zlomyslnými, jak je líčili tukovci. Někteří se dokonce přesvědčili, že Češi naopak mají tu nejlepší snahu Slovensku pomoci. Jiní se probudili v cizině, když uviděli, jaká je dnes vývojová tendence u všech národů, že totiž všechny národy se dnes sjednocují, aby tím více znamenaly a zavázily, aby byly silnějšími. Byli i takoví, kteří se v rozběhu zastavili při studiu naší minulosti, kteří si dali posvítit na cestu radami starší generace. Sám jsem procítl při snaze podložit a odůvodnit hnutí mladé generace i předpřevratovou tradicí a ideologií našeho slovenského největšího revolučního činitele, Štefánika. Tu jsem viděl, že národní separatismus je něco zcela nelogického, že štúrovský rozkol a jeho pokračování v generaci Vajanského byl omyl. Kdybychom byli u něho setrvali, nikdy bychom nebyli došli k svobodě. A je nás už hodně, co vidíme v snahách separatismu jen pokračování v bludech štúrovců a vajanskovců, které je ovšem možno pochopit a omluvit, ale které po převratu bylo třeba zatratit a odhodit, protože nás k československé státnosti ani nevedly ani ji nemohou nikterak zajišťovat. Michal N. Hodža r. 1843 volal: „*Kéž by všichni Slované odhodili tu myšlenku záhubnou, že malá rozdílnost řeči rozdílnost jest národu!*“ Záhubnou se tato myšlenka dokázala hlavně pro nás, Slováky.

Pochopili jsme toto vše už někteří z mladé slovenské generace a věříme, že na to přijdou mnozí už z našich vrstevníků, kteří jsou dosud v zajetí separatismu, anebo aspoň schvalují nějaký slovenský nacionalismus, na příklad i jen z toho důvodu, poněvadž prý Češi také mluví o českém národě a českém nacionalismu. Zmatenost slovenského nacionalismu nás sama k tomu přivedla. Není v něm nic určitého, není naznačen konečný cíl. A nám, kterým nestačí něco dělat, ale kteří chceme také vědět proč to děláme, kteří jsme také pátrali po příčině a pů-

vodu toho nacionalismu slovenského, kteří jsme si vzali na pomoc dějiny, nahlédli do časopisů, zápisnic spolků a spisů, kteří jsme se neřídili Tukovou zásadou „*pryč od dějin!*“, kteří jsme vstoupili do sebe a poznali tukovské úklady, my jsme se už od toho nacionalismu navždy odvrátili, nemůžeme schvalovat však ani českého nacionalismu, chceme dokonalou národní jednotu československou. Tak jedině udržíme svou národní svobodu a to je nejzákladnější podmínkou kulturního i hospodářského povznesení Slovenska na úroveň českých zemí.

K tomuto československému uvědomení se přibližuje stále víc mladých Slováků. Každá hůl má dva konce. Bezmezný radikální autonomistů, které se v poslední době rapidně stupňovalo, autonomistům na jedné straně mnoho přívrženců získalo, ale na druhé straně mnohé od nich i odpudilo. Získalo ty, kteří nemají dosti samostatného úsudku a kteří se dají strhnouti davovou psychosou, odpudilo však, a to hlavně v táboře mladých, ty, kteří dovedou myslet do důsledků. V Nitře se mnozí z mladých, jak se o tom dovídáme, přesvědčili, že autonomistické hnutí je státu vpravdě nebezpečné. Proto mladá autonomistická generace po Nitře najednou umlkla a začíná myslet, zatím jen v úzkém kruhu svých spolků, o autonomismu a národním separatismu kriticky. Nemálo je i těch, které probouzí k nové orientaci současná hospodářská krize. Čtenáři „*Přítomnosti*“ si přečetli výsledky zájezdů pražských detvanistů po chudých krajích Slovenska. To jsou dobré počátky k změně dosavadního poměru mladé slovenské generace k lidu. Mladá slovenská inteligence se už o lid začíná prakticky zajímat, takto se probudí láska k tomu lidu a ta už nedá mládeži pokoje, bude ji nutit i k hledání cest, jak slovenským chudým krajům pomoci. Z Prahy se rozžalo světlo, které svítí na nové cesty mladé slovenské generaci. Před převratem vzešel odtud hlasistický pohyb, který přinesl politickou svobodu, my chceme přinést svobodu duchovní a materiální. Budeme již do veřejného života připraveni, nepotřebujeme se domáhat toho, aby nám daly strany slovo. Nepotřebujeme se nikomu ani nabízet, náš přechod do aktivní politiky bude zcela přirozený. Dosud ještě vystupujeme jen jednotlivě, ale čím dále, tím víc se dostáváme na společnou cestu. A co nevidět promluvíme hromadně. K lidu a za lid, a dokonalá československá národní jednota budou naše hesla. Mohli jste pozorovat, že to, co jsme my podávali v rozhovorech se slovenským lidem v „*Přítomnosti*“ jako výsledek pozorování a studia jednoho kraje Slovenska, detvanisté, aniž bychom se byli s nimi domluvili, vytěžili zase ze svých zájezdů po jiných krajích. Skutečný život a snaha tomuto životu pomoci vede nás tedy na společnou cestu. Detvan přestal už být v posledním období střediskem planého radikálního. Dokázal to i tím, že nespěchal podat protest v nedávném tažení proti Peroutkovi. Ostatní mladí to učinili.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Nezájem o národní hospodářství

Před časem se zdálo, že se národní hospodářství stává velkou módou. V klubech a v debatních kroužcích se diskutovalo o krizi v hospodářství více než o krizi v manželství a volné lásce, a duchaplné dívky, připomínající dokonalé pastely Rafael Mengsovy, zdály se nalézati zvláštní zálibu v teorii hodnoty, v kvantitativní a duchodové teorii peněžní či dokonce v hraničním užítku. Národohospodářští profesionálové se počínali domnívati, že se stávají favority dne, jichž sláva zatlačuje Nekolné, Silné i Malečky, a očeká-

vali, že hospodářské přednášky budou navštívěny daleko více, než zápas Kanady s Amerikou na zimním stadionu. Což vše svědčí jen o tom, že národohospodářští profesionálové jsou nezmarnými optimisty. To ostatně plyne z jejich smutného údělu vyhledávati s krajní obětavostí v gordickém zauzlení konjunkturních křivek právě tu, která momentálně se zdá lézt nahoru. Intenzivním hledáním si mnoho národohospodářů za poslední čtyři léta již dokonale zkazilo zrak, ale zdá se, že nikdo z nich se nevzdal naděje, že ještě jednou spatří na obzoru obláček kouře z Ithaky.

Když se ukázalo — a ukázalo se to bohužel velmi brzy — že pořádný uppercut je daleko zajímavější než Englovův zákon o poměru výdajů na výživu k celkovému důchodu, když se přesvědčily půvabné intelektuálky, že možno jen s krajními potížemi aplikovat Freuda na bimetalismus, poznaly, zprvu poněkud zaraženy, ale později s bezpečnou jistotou, že národní hospodářství je přece jen otrava. Přesvědčily se o tom tím spíše, čím složitější byly závěry, vyvozované z předpokladů velmi jednoduchých, čím jasněji se ukazovalo, že národnímu hospodářství je třeba se učit — řekněme alespoň tak, jako na příklad zámečnictví nebo tenisu. Než si člověk osvojí pořádný drive, než se naučí smatchovat backhandem (nemluvě ani o výrobě klíče), trvá to přece jen nějakou dobu. Stěží lze předpokládat, že bychom při Manhattan cocktailu porazili Böhm-Bawerka na lopatky s jeho úrokovou teorií, i když jsme se s ní snad narychlo obeznámili v našem slovníku.

Zájem o národní hospodářství tedy hanebně povolil. Národohospodářské přednášky zejí prázdnotou, zatím co přednášky literární, výtvarnické, nemluvě ani o přednáškách, kde se řeší problémy moderního manželství, sexu a globální metody, jsou natřískány. Národní hospodářství je passé, lid se vrhl na socioložení. Ale ani praktikové nestojí mnoho o teorii. Obchodník starým železem i výrobce tahacích harmonik jsou pevně přesvědčeni, že opravdové hospodářství je to, které sami dělají, a velmi by se podivili, kdyby jim bylo řečeno, že hospodaření je vlastně každá záměrná lidská činnost, směřující k tvoření hodnot. Jsou pevně přesvědčeni, že je důležité znát ceny na trhu starého železa nebo tahacích harmonik, předpisy o splatnosti obrátové daně a všechny záležitosti devisařských a celních šikán, ale co je za tímto horizontem, pokládají za marnost, holedbání se papírových filosofů, kteří se žádnému praktickému řemeslu nevyučili. Ve Spojených státech měl každý bankovní clark lepší plat než universitní profesor.

Nedůvěru k národnímu hospodářství posiluje také jeho častá nesrozumitelnost. Ale to platí snad jen u nás a v Německu. Náš student je odsouzen prožírat se nekonečnou nudou abstrakcí, zatím co anglický jeho kolega si čte románovitého Marshalla, který píše o národním hospodářství téměř slohem Anatola France. V překladu je nám dovoleno líznout si gallského espritu Gideova, ale za to musí pykat student čtením proslulých spisů universitních profesorů tuzemského původu, kteří jej budou zkoušet. Můžeme býti opravdu rádi tomu, že až na nepatrné výjimky naši universitní profesori nepíší do novin pro širší kruh čtenářů.

Jediné této okolnosti vděčíme, že se ještě jakýsi nepatrný zájem o tuto disciplínu ve veřejnosti udržuje.

Patří k dobrému vychování vědět, že Neruda nena-psal Máchův Máj. Dokonce bych se chtěl vsadit, že v každé slušné společnosti se najdou alespoň dva lidé, kteří vědí, že Mácha se narodil roku 1810 a uhnal si zápal plic roku 1836. Dosud však nepatří k dobrému vychování znáti rozdíl mezi hodnotou a cenou, vědět, že je jakýsi zákon nabídky a poptávky, nebo že je jistý — nikoli nepatrný — rozdíl mezi agrární politikou a politikou agrárníků. K tomuto špatnému vychování (řekli bychom od kolébky) přistupuje pak pramalá možnost tak zv. sebevzdělání, na příklad z novin. Pravidelný čtenář kulturní rubriky má možnost stále se vzdělávat. Umřel-li Wassermann, přečte si jeho životopis a obohatí tak svoje literární vědomosti. Obohacuje je přečtením každého referátu divadelního, každé výtvarné kritiky. Ale čte-li národohospodářskou rubriku? Dovídá se tam většinou jen zprávy o skutečnostech, k nimž se mu nedostane teoretického výkladu. Pochopitelně! Není možné při měsíční zprávě o obchodní bilanci vykládat, co to obchodní bilance je, jaký má vztah k bilanci platební, jak souvisí s měnou . . . Je to asi tak, jako kdyby z obecné školy přišel žák přímo na universitu. Možná — bude-li bystrý — že něco postřehne, snad si z výkladů odvodí sám základní pojmy. Ale je to rozhodně postup nenormální.

Národohospodáři z profese se nesčetněkrát blamovali špatnými prognosami. Na prestiži jim to nepřídalo. Vážený čtenář, který bere do ruky novoroční číslo, ví předem, že se dočte, že tento rok rozhodně už bude lepší než byly předchozí. Četl to pět let po sobě a vždy se ukázalo, že nikdy nebylo tak zle, aby nemohlo být ještě hůře a proto má k novoročnímu optimismu, který je tak obligátní jako basso continuo v kontrapunktu, oprávněnou nedůvěru. Možná, že v hloubi srdce podezřívá profesionální národohospodáře z šejdířství a srovnává je s Theophrastem Bombastem Paracelsem. Jak to přijde, že uvažují-li o téže věci tři národohospodářští odborníci, vymyslí nejméně tři teorie, pro jejichž správnost jsou ochotni snést nesčetné množství nezvratných důkazů? Laika to musí disgustovat. Zpravidla jsou věci jednodušší. V národním hospodářství se ale často zdá — soudíme-li z učených diskusí profesionálů — že při trošce dobré vůle a duchaplnosti lze podojit i berana. Kdyby alespoň byla zavedena nějaká inkvisice. Na příklad kdyby se stanovilo zvláštním zákonem, že národohospodář, který doporučuje řešení, jež se později ukáže falešné, dostane veřejně pětadvacet! Možná, že by se tím poměry podstatně zjednodušily. Nebo kdyby byl zaveden průkaz způsobilosti.

Ale možná, že by ani to nepostačilo, protože s těmi zdánlivě nejzpůsobivějšími máme trpké zkušenosti. Vážně: je národní hospodářství alchymie nebo ne? Myslím, že všechny nedostatky, které se nám jeví tak nápadně jako u žádné jiné vědy, vyplývají především z toho, že se hospodářství mění téměř den ode dne. Hospodaření je lidská činnost. Není jednoho člověka, který by byl stejný svými sklony, svými vlastnostmi duševními i tělesnými, svým nadáním, svým vzděláním, svými předsudky, výchovou a svým chřením, jako druhý. Z jednotlivců skládají se národy a v národech opět stavovské vrstvy. Národní hospodář-

ství má platit pro všechny. Je to vůbec možné? Čím dále tím více se přesvědčujeme, že není jediného z tak zv. národohospodářských zákonů, který by platil obecně a bez výjimek. Ale národní hospodářství není jen popis v z t a h ů člověka k věcem a lidem navzájem, nýbrž je to jakýsi průvodce lidského s n a ž e n í. Leč snaha nikoho z nás není do posledního puntíku stejná. S naším poměrem k věcem a lidem a s našimi snahami se však také musí měnit národní hospodářství. Mění se nejen hospodářská politika, ale mění se i t e o r i e. Domnívám se, že největším omylem je matematická škola národohospodářská, která měla tak velký vliv na všechny teoretiky z počátku tohoto století. Naučila nás ovšem myslet o mnoha věcech podivuhodně logicky, ale šla za tuto logiku až tam, kam jít nesměla. Lidskou činnost nelze definovat žádnou rovnicí.

A tudíž pochopíme, že sejdou-li se dva profesionálové, z nichž jeden je socialista a druhý individualista, budou se dívat na věci různě a budou doporučovat různá řešení. Hospodářské úspěchy diktatur — statisticky lze je zatím jen stěží prokázat — byly by pochopitelné proto, že se v nich uskutečňuje hospodářský program podle vůle jednotlivce nebo jedné vládnoucí skupiny. Také demokracie, vybudovaná na jedné silné skupině politické s přibližně stejným hospodářským programem — jako je tomu dnes v Anglii — má v řešení hospodářských problémů potud snažit posici, že nemusí hledat kompromisy mezi levicí a pravicí. Řešit krizi možno nikoli jen jedním způsobem. J e m o ž n é řešen í m n o h a z p ů s o b y. Bohužel žádný není bezbolestný. Jeden postihne ty, kteří stojí nalevo — a ten pochopitelně bude doporučovat pravice — zatím co levicé bude pokládat za nejsprávnější ono řešení, které zabolí napravo. Nesnadným úkolem demokracie tudíž je rozvrhnout bolesti úměrně na celek. Ale to znamená prakticky, že budou křičet všichni, kdežto pohodlnější je, křičí-li jen jeden. Zmocní-li se hospodářství politika, hledá toto pohodlnější řešení: jde cestou nejmenšího odporu.

život a instituce

Církev Třetí říše

„Adolfe Hitlere, Tys naším vůdcem;
nepřátele ať děsí jméno Tvé;
přijď Tvá Třetí říše;
buď vůle Tvá jediným zákonem na zemi;
dejž nám denně slyšeti Tvůj hlas a
rozkazuj nám svými vůdci, jež chceme
poslouchati s nasazením vlastního života.
To slibujeme. Heil Hitler!“

Hitlerovský „Otčenáš“.

Když je Bůh s námi, kdo je proti nám?“
Pravidelný text kázání v Třetí říši.

Když jsme loni uveřejnili sbírku citátů z řečí luteránských farářů, nečekali jsme, že se proroctví tak brzy splní: Třetí říše je tu a církev „jásavě pozdravila v ní boží vůli“. Bylo by škoda, aby vývoj tohoto velkého pominutí rozumu upadl v zapomenutí; většina kritiků hitlerovství přezírá totiž vliv luteránské ideologie a vůbec význam i špatné ideologie pro vítězství určitého směru.

Bůh to chce.

Již v červnu 1932 utvořila se v rámci strany národně-socialistické skupina, nazvaná „Glaubensbewegung der deutschen Christen“, která si vytkla za úkol, stejnými metodami jako politická strana dobýt církev. Na sjezdu v dubnu 1933, po vítězství Hitlerově, proklamovala své požadavky, shrnuté v kredo „německých křesťanů“:

„Bůh mne stvořil jako Němce.

Němectví je dar boží.

Bůh to chce, abych pro své němectví bojoval.

Válečná služba není znásilněním lidského svědomí,
ale poslušnost vůči Bohu.

Věřící člověk má proti státu, který podporuje velmocí zla, právo na revoluci.

Toto právo má také proti církevním úřadům, které neuznávají bezpodmínečně národní pozdvižení.

Církev je pro Němce společností věřících, kteří jsou povinni bojovat pro křesťanské Německo.

Cílem německých křesťanů je německá evangelická říšská církev.“

Soustavným znásilňováním oficiálního vedení církve se jim podařilo, že zemským biskupem byl zvolen polní kurát Müller, biskupem brandeburským vůdce německých křesťanů Hossensfelder. Nová německá církev je odnoží hitlerovské strany. Je rozdělena v devět biskupství; biskup určuje duchovní a úředníky církve. Od 2. července vlají již na evangelických farách a kostelích hákové kříže a faráři se modlí děkonné modlitby za zdar věci.

„Šest kapitol.“

Wilhelm Stapel, luteránská autorita a spisovatel knihy „Der christliche Staatsmann“, vydal nedávno šest kapitol o křesťanství a národním socialismu, aby ukázal, že církev má se přizpůsobit elementárnímu hnutí, založenému na zdravém instinktu lidovém. Církev má využití tohoto hnutí, jež zavrhuje diskusi a chce odpůrce povalit a má k á z a t tomuto hnutí evangelium. Je to zajisté lehčí než v „liberální epoše“, která spoléhala na diskusi a kritisovala církev; a je to tím spíše možné, že strana národně-socialistická uznává svobodu náboženského vyznání („pokud neohrožuje mravní cit [Sittlichkeits- und Moralgefühl] germánské rasy“). To znamená, že církev musí potírat nejprve pacifistického a židovsko-materialistického ducha, které odporují germánskému citu.

„Není však Ježíš židem a není proto evangelium židovským poselstvím světa?“, ptá se Stapel, aby upokojil německé křesťany, posedlé myšlenkou rasovou. Na odpovědi, kterou dává, je vidět celá neupřímná podstata tohoto luteránství: Kdyby Ježíš byl synem židovského otce, truhláře Josefa, bylo by křesťanství vskutku ž i d o v s k ý m křesťanstvím. Ale Ježíš je Syn Boží, není proto synem žida neb arijce, je narozen z Panny působením Ducha Svatého. Proto není křesťanství ani židovské, ani arijské; je to zázrak a — býti proti židům není proto protikřesťanské, poněvadž Ježíš nebyl Židem. A stejnou logikou dojdeme k tomu, že slova „mír boží“ nejsou mírem na zemi, kde válka je Bohem určena, že „milovati bližní“ neznamená milovati nepřátele, ale vlastní soukmenovce (či spíše: vlastní straníky); neboť postačí jen, má-li národ Boha p ř e d o č i m a : „jeho zloba (vůči nepřítelům) bude bohu libá a jeho meč ospravedlněn, neboť vládne tímto mečem s bázní a třesením před Všemohoucím, který mu dal tento meč do rukou“. Čili jinými slovy: Je třeba využít každého prostředku, který ospravedlňuje německou touhu po pomstě. Luteránství svou dvojakou morálkou, jednou pro „vnitřní život“, druhou pro „veřejný život“, je jedním z prostředků k cíli, vyjádřenému v Hitlerově „Mein Kampf“ (str. 708):

„O tom nám přece musí být jasno, že znovudobytí ztracených území neděje se slavnostním voláním milého Pánaboha nebo zbožnými nadějemi na Svaz národů, ale jen ozbrojenou mocí.“

Jak by potom neměla být válka od Pánaboha?

Dvě tváře.

Někteří národní socialisté, vidouce tyto zřejmé rozpory křesťanské („demokratické“) morálky s politickou morálkou strany, navrhli proto vytvoření národní církve Wuotanovy, jejímž symbolem by bylo kladivo německého boha Tora, je muž svět má být kovadlinou. Proto na př. Erich Ludendorff se svou ženou Matyldou prohlásili křesťanství za nevhodné pro nordickou rasu, a Matylda vydala si dokonce knížku „Vykoupení od Ježíše Krista“, v níž se snažila dokázat, že všechno zlo na světě, v to počítaje i míšení krve, je způsobeno Židem Ježíšem a zakládá nové náboženství „Deutscher Gottesglauben“. Jeho stoupenci podnikají pak útoky na evangelickou církev, která se rozpačitě brání — jak pak také může opravdu najednou být arijskou a současně čist z kazatelů Starý zákon? A tak si pomáhá tím, že si vymůže na Hitlerovi zákaz Ludendorffova působení.

Ale sama pravá ruka Hitlerova, Alfred Rosenberg, není daleko od Ludendorffa. Starý zákon má být státem odstraněn jako židovská kniha. Mezi křesťanstvím a germánstvím je propast: Germánství, to jest morálka panského národa, čest, zdraví — křesťanství znamená slabost a nemoc. „Předpokladem každé německé výchovy jest skutečnost, že ne křesťanství nám přineslo mravnost, ale že křesťanství děkuje za své trvalé hodnoty germánství“ (Mythus des XX. Jahrhunderts). Útok obrací se zvláště proti katolické církvi, „africko-syrskému chaosu národů“, církvi, která se pomocí magie a čarodějnictví a židovské bible zmocnila světa. Pryč s křížem! Přestaňte zpívat Jehovovy písně! Papež je přímým následníkem římsko-pohanského kněze a „kolegium kardinálů je směs kněží etrusko-syrsko-asijských a židů s římským nordickým senátem“. Papež je kouzelníkem římským a je příčinou pádu Německa (Mythus 70, 175, 445). „Tento mythus (t. j. katolickou církev) hájíti znamená zločin na německém národě a bojujeme všichni za dobu, kdy hájení této myšlenky bude považováno za národní zradu celým národem“ (Mythus 432).

Toto „germánské náboženství“ netěší se, zdá se, velké přízni vládnoucí strany a protestantism má před ním výhodu mocné, davové církve. Proto také Hitler používá na konci svých řečí modliteb, odkoukaných od protestantismu; jednou se modlí: „Neboť náš je říše a síla a spravedlnost, amen“, rouhaje se tak otčenáši, po druhé: „Pane, Ty vidíš, že jsme se změnili; německý národ není více národem beze cti, národem hanby, ne, Pane, německý národ je zase silný ve svém duchu, silný ve své vůli, ve své vytrvalosti, ve snášení obětí. Pane, my Tě neopustíme, požehnej našemu boji za svou obodu a tím za náš německý národ a vlast...“ a protestanti se radují, slyšíce tato pobožná slova. Co však katolíci?

Jsou také katolíci blond?

Pád centra a bavorské lidové strany, které po desetiletí ovládaly německou politiku a vzdorovaly všem otřesům, patří spíše do dějin církevních než do dějin politických. Říká se, že pád politického katolictví by oživil katolictví náboženství. Ale je vůbec možno roztrhnout katolickou politiku od náboženství? Velikost katolictví je právě v tom, že celý život, tedy i politiku, podřizuje církevnímu učení. Konkordát, uzavřený mezi Vatikánem a Hitlerem, zastavení (aspoň na papíře) nepřátelství církve proti hitlerovství, zbavuje církev úplně politické moci. Všechny politické organizace musí být rozpuštěny, také odborové organizace a silný lidový svaz. Volba biskupů a arcibiskupů bude jen tehdy právoplatná, budou-li vyhovovat státní moci. Přisahají věrnost státu — to jest, katolická církev kapituluje před hákovým křížem a přispívá tak k jeho udržení, místo aby šla do katakomb a vze-

přela se. Ve skutečnosti je veden ovšem stálý boj mezi církevní autoritou a státem, resp. jeho horlivými přívrženci z řad německých křesťanů a hlasatelů německého náboženství.

Se strany protestantů poukazuje se na to, že protestanté jsou vlastně pravou germánskou rasou a vypočítávají se procenta blondýnů a brunetů v jednotlivých krajích. Tak vykládá v ostře protikatolickém spisku národní socialista O. Hauser (Rasse und Protestantismus), že nejsvětější místa v Německu jsou tam, kde je nejvíce protestantů, a bruneti jsou většinou katolíci. Protestantism se samočinně obnoví a vzroste čistější německou krví; katolictví je v rozporu s rasovostí a není proto pravým německým náboženstvím. Tyto a podobné výklady rojí se teď jako houby po dešti a nakladatelé je vydávají znovu a znovu s hrdými a radostnými doslovy, že „už dávno takové spisy vydávali a připravovali tak půdu národnímu hnutí“.

Jeden spravedlivý.

Našli se lidé, kteří otevřeně protestovali proti znásilnění církvi politickou stranou. Profesor Karel Barth, o němž jsme před rokem psali, postavil se svou knihou „Die theologische Existenz heute“ ostře proti ovládnutí církve evangelické národními socialisty. Kritika je v Německu patrně nejvíce povolena církevním lidem — snad se zdají méně nebezpeční. Zato katolíci pacifisté (podle Ragazových „Neue Wege“) dostali se do koncentračních táborů. O projevech kardinála Faulhabera čte se i v našich denních listech. To je ovšem odvaha vysoké hierarchie. Ale skončeme výňatkem z kázání neznámého evangelického faráře, který se ke svým obrátil těmito otázkami:

„Jakého chcete faráře? Chcete bezcharakterního faráře, který svůj plášť mění podle větru a vyje s vlky, nebo faráře, který svému přesvědčení zůstane věrný, i když za to sklídí nenávisť a útoky? Chcete mladého faráře, který se dá otrásti hrozbami, nebo někoho, kdo jde za všech okolností za svým svědomím? Chcete faráře, který hledá svou čest a proto mluví lidem to, co se jim líbí, aby byl jimi oblíben, nebo někoho, komu jde o Boží čest a následuje vůli Boží? Chcete, abych Vám říkal pravdu, jak ji slyšíte?“

Spravedlivý farář a spravedliví farníci, kteří ho ještě neposlali — náboženského socialistu — do koncentračního tábora. Je snad správné prococtví Ragazovo, vůdce náboženských socialistů, že krach oficiálního křesťanství a oficiálního socialismu v Německu je požehnaním — pro křesťanství i pro socialism? J. T.

do ba a lidé

Lev Trocký:

Diletant v ruské revoluci

(K úmrtí A. V. Lunačarského.)

Za minulých desetiletí rozvedly nás politické události do různých táborů, takže jsem sudby Lunačarského mohl sledovat jenom podle novin. Byla však léta, kdy nás spojovaly těsné politické styky a kdy osobní vztahy, aniž se vyznačovaly intimitou, byly velmi přátelské.

Lunačarskij byl o čtyři, pět let mladší Lenina a skoro o stejně tolik let starší mne. Sám o sobě nikoli značný rozdíl věku znamenal však příslušnost k dvěma revolučním pokolením. Lunačarskij, vstoupiv do politického života jako kijevecký gymnasista, byl ještě pod vlivem posledních rozmachů teroristického boje při-

vrženců „Národní vůle“, bojující těmito metodami proti carismu. Pro bližší mé současníky byl boj „národovolců“ již jenom legendou.

Od školních let překvapoval Lunačarskij mnohostranným nadáním. Psal, rozumí se, verše, snadno chápal filosofické myšlenky, překrásně čítával na studentských večerech, byl řečníkem nikoli průměrným a na jeho spisovatelské paletě nebylo nedostatku barev. Jako dvacetiletý jinoch byl schopen čísti přednášky o Nietzschevi, pustit se do utkání o kategorickém imperativu, hájit Marxovy teorie pracovní hodnoty a srovnávat Sofokla s Shakespearem. Jeho neobyčejné nadání spojovalo se v něm organicky s marnotratným diletantstvím šlechtické inteligence, jež dospělo kdysi nejvyššího svého publicistického výrazu v Alexandru Herzenovi.

S revolucí a socialismem byl Lunačarskij spiat po čtyřicet let, to jest po celý svůj uvědomělý život. Prošel žaláři, vyhnanstvím, emigrací, zůstáváje stále marxistou. Za ta dlouhá léta překročovaly tisíce a tisíce jeho dřívějších spolubojovníků z téže vrstvy šlechtické a měšťácké inteligence do tábora ukrajinského nacionalismu, měšťáckého liberalismu nebo monarchické reakce. Ideje revoluce nebyly Lunačarskému mladistvým usnesením: přešly mu do nervů a krevních žláz. To je první věc, kterou třeba říci nad jeho svěžím hrobem.

Bylo by však nesprávné myslit si Lunačarského jako člověka úporné vůle a tvrdého zakalení, jako borce, neohlížejícího se na stranu. Nikoli. Jeho stálost byla velmi — mnohým z nás se zdálo, že příliš — pružná. Diletantství vězelo nejen v jeho intelektu, nýbrž i v charakteru. Jako řečník a spisovatel se snadno odchýlil na tu či onu stranu. Umělecký obraz jej nezřídka unesl daleko od vývoje základní myšlenky. Avšak i jako politik se ochotně ohlížel napravo i nalevo. Lunačarskij byl příliš vnímavý ke všem i všelikým filosofickým a politickým novinkám, aby nebyl unesen a nehrál si s nimi.

Není pochybnosti, že diletantská štedrost povahy v něm zeslabil hlas vnitřní kritiky. Jeho řeči byly často improvisacemi, a jako vždycky v takových případech, nebyly prosty jak rozvlácnosti, tak i banalit. Psal nebo diktoval neobyčejně lehce a skoro ani neopravoval svých rukopisů. Nedostávalo se mu duševní soustředěnosti a vnitřní censury, aby vytvořil pevnější a nepochybnější hodnoty. Nadání a znalosti bylo u něho k tomu dost a dost.

Avšak jakkoliv se Lunačarskij odkloňoval od své základní myšlenky, po každé se k ní zase vracel, a to nikoli jen v jednotlivých statích a řečech, nýbrž i ve vší své politické činnosti. Jeho různorodé, mnohdy neočekávané kymácení mělo obmezený rozkvyv: nikdy nevyšel za hranici revoluce a socialismu.

Ještě roku 1904, asi za rok po rozkolu ruské sociální demokracie na bolševiky a menševiky, přimkl se Lunačarskij, přibyv do emigrace přímo z vyhnanství, k bolševikům. Lenin, rozešed se právě se svými učiteli (Plechanovem, Akselrodem, Zasuličovou) i se svými nejbližšími druhy (Martovem, Potresovem), byl v ty dny velmi osamocen. Bylo mu třeba svrchovanou měrou pracovníka k extenzivní práci, již Lenin nemiloval, ba ani nedovedl vynakládat na ni své síly. Lunačarského mu opravdu přinesl osud darem. Sotva sešed se schodků železničního vozu, vtrhl Lunačarskij do hlučného života ruské emigrace ve Švýcarsku, ve

Francii, v celé Evropě: předčítal přednášky, mluvil v diskusích, polemisoval v tisku, vedl kroužky, žertoval, posmíval se, pěl falešným hlasem, okouzloval staré i mladé mnohostranným vzděláním a milou ústupností v osobních vztazích.

Měkká povolnost byla nemálo vážným rysem v mravní tvářnosti tohoto muže. Byly mu cizí jak malicherná slávychtivost, tak i mnohem vážnější starosti: chránit od nepřátel i přátel to, co sám pokládal za pravdu. Všechn svůj život poddával se Lunačarskij vlivu lidí, nezřídka méně znajících a méně nadaných, než byl sám, avšak lidí pevnějšího složení. K bolševictví přišel prostřednictvím svého staršího druha Bogdanova. Mladý přírodovědec, lékař, filosof, ekonomista Bogdanov (pravým svým jménem Malinovskij) ujistil Lenina předem, že jeho mladší soudruh, Lunačarskij, jakmile přibude do zahraničí, jistojistě bude následovat jeho příkladu a přimkne se k bolševikům. Předpověď se úplně potvrdila. Avšak týž Bogdanov po rozbití revoluce 1905 přetáhl Lunačarského od bolševiků k malé, naprosto nesmiřitelné skupině, která splétala sektářské „neuznání“ vítězné kontrarevoluce s abstraktním hlásáním „proletářské kultury“, zhotovované laboratorním způsobem.

V chmurná léta reakce (1908—12), kdy veliké vrstvy inteligence hromadně upadaly v mystiku, Lunačarskij zároveň s Gorkým, s nímž jej spojovalo blízké přátelství, přinesl svůj díl mystickému hledání. Nerozcházej se s marxismem, začal líčiti socialistický ideál jako novou formu náboženství a skutečně si předsevzal, najíti nový rituál. Sarkastický Plechanov jej nazval „blahoslaveným Anatolem“. Přezdívkou se ujala na dlouho! Lenin neméně nemilosrdně bičoval někdejšího i budoucího spolubojovníka. Nepřátelství, byť se i zmirňovalo, trvalo do roku 1917, kdy se Lunačarskij, ne bez protivenství a nikoli bez silného vnějšího nátlaku, tentokrát s mé strany, zase přimkl k bolševikům. Nastalo období neúporné agitační práce, jež se stalo obdobím politické kulminace Lunačarského. Nedostatku impresionistických skoků nebylo ani tu. Tak na příklad taktak že se nerozešel se stranou v nejkritičtější chvíli, v listopadu 1917, kdy se z Moskvy zaslechlo, že bolševické dělostřelectvo zničilo chrám Vasiljeva Blaženého. Takovýto vandalismus znatel a cenitel umění nechtěl prominout! Na štěstí byl Lunačarskij, jak víme, povolný a ústupný, a k tomu pak ještě ani chrám Vasiljeva Blaženého za moskevského převratu nijak neutrpěl.

Jako lidový komisař osvěty byl Lunačarskij nenahraditelný co do styků se starými universitními a vůbec pedagogickými vrstvami, které přesevředeně očekávaly od „nevzdělaných usurpátorů“ úplnou likvidaci věd a umění. Lunačarskij nadšeně a bez velké námahy kázal tomuto uzavřenému světu, že bolševici si kultury nejenom váží, ale že jim ani není cizí povědomost kultury. Nejedna kněz katedry hleděl v ty dny s ústy široko otevřenými na tohoto vandala, jenž přednášel v šesti nových jazycích a rozuměl dvěma starým, a mimochodem, neočekávaně, projevoval tak mnohostrannou erudici, že by jí snadno stačilo na dobrou desítku profesorů. V obratu sovětské moci náležel Lunačarskému nemalá zásluha. Ale jako přímý organisátor školství ukázal se velmi sláb. Po prvních nešťastných pokusech, v nichž se diletantská fantasie splétala s administrativní bezmocností, přestal Lunačarskij sám dě-

lati si nárok na praktické vedení. Ústřední výbor jej vybavoval pomocníky, kteří pod osobní autoritou lidového komisaře drželi pevně uzdy v rukou.

Tím více se mohl Lunačarskij ve volných chvílích oddati umění. Ministr revoluce byl nejen cenitelem a znatelem divadla, ale byl také plodným dramaturgem. Jeho hry ukazují všechno různorodé jeho poznání a zájmy, překvapující lehkost pronikání v dějiny a kulturu různých zemí a dob, konečně nikoli průměrnou schopnost kombinace poznatků a fantasmie. Ne však více. Stopy opravdového uměleckého genia na nich není.

Roku 1923 vydal Lunačarskij knížечku „Silhouetty“ s charakteristikami vůdců revoluce. Knížka se objevila velmi, velmi nevhodně: stačí říci, že se v ní dokonce ani neobjevilo jméno Stalinovo. Již příští rok byly „Silhouetty“ vzaty s knižního trhu a sám Lunačarskij se cítil jako zpola vsazen v klatbu. Avšak ani tu jej neopustil jeho šťastný rys: poddajnost. Velmi rychle se smířil s převratem v složení vedoucích osob, anebo se alespoň úplně podřídil novým hospodářům. A přece jenom zůstával mezi nimi až do konce cizorodou postavou. Lunačarskij znal příliš dobře minulost revoluce a strany, uchoval si příliš různorodé zájmy, konečně byl příliš vzdělaný, aby nebyl nevhodnou skvrnou v byrokratických řadách. Sesazen s místa lidového komisaře, na němž ostatně úplně splnil své dějinné poslání, zůstával téměř věcí stranou, až po samé jmenování vyslancem ve Španělsku. Na nové místo však již nepostačil nastoupit: smrt jej zastihla v Mentoně. Nejen přítel, ale ani čestný odpůrce neupřel úcty jeho památce.

(Copyright.)

Otto Rádí:

Jak vypadají dvacetiletí

(II. Co si přinesou ze střední školy.)

Odpolitizovaná generace.

Nebude patrně snadné najít pro generaci mladých lidí kolem dvacátého roku nějaký typický a společný znak. Scházeli jsme se skoro po celý rok s mladými studenty jeden večer týdně k nejrozmanitějším debatám o tom, co bylo právě ve vzduchu: o politice a literatuře, o filmu a o jejich soukromých starostech. Byli nejprotilehlejších názorů, které zastávali s velkým temperamentem a nikoli neústupně, a ochotně přiznávali, které osobní setkání nebo který osobní dojem je přivedly na tu či na onu stranu. Tato neortodoxnost a nevíra v jeden pevný názor, jeden program a jedno řešení se mi zdá jednou z jejich typických vlastností: ani žádné politické přesvědčení v nikom z nich nesedí pevně.

To je jeden z nejdůležitějších rysů mladé generace: nemá politického stranictví. Je to zřejmý vliv dlouholetých koaličních vlád v našem státě: stranické boje byly potlačeny na minimum. Mládež je přiváděna k tomu hodnotit konkrétní fakt, určitý požadavek, nějakou novou instituci přímo a bez stranických brýlí, je nucena posuzovat i obecnou prospěšnost toho kterého návrhu, měří všechno prakticky a dbá uskutečnitelnosti projektů. V každoročních bojích o politickou nadvládu ve fakultních spolcích rozdmýchávají politické organizace stranické boje a partajní nenávisti. Ale žár těchto zápasů dohasíná záhy

po dočtení novinových referátů pravých i levých stran, obyčejně oboustranně uspokojených, a příslušnost k rozdílné politické straně nijak neruší společné kamarádství. To je jistě velice prospěšný vliv vládní formy dorůstající generace.

Brzy po válce, v letech 1921—24 byli dvacetiletí, opouštějící střední školu a vstupující na universitu vehnáni do nejvážnější stranické nenávisti a do nejnesmiřitelnějších protikladů. Socialističtí studenti fakticky smrtelně nenáviděli národně demokratické, klerikální je oboje a s komunistickými i agrárními bylo totéž. V oné době byl zájem studentstva především politický, politika přehlušovala všechno ostatní a politické zabarvení určovalo všechny sympatie lidské i umělecké. Schylovalo se už k tomu, aby politický zápas a politická nenávist nabyly takových rozměrů, do nichž se dostaly v Německu, vyhranění politických protikladů až k nenávisti schopné i vraždy nebylo daleké. Politické uklidnění spjaté se jménem Švehlovým zbavilo politiku její bojovné romantičnosti, učinilo ji pro mladé lidi nezajímavější a ponechalo jim čas na zájmy bližší jejich studiu. Tento stav trvá dosud.

Mezi posledními ročníky střední školy zůstává pevné politické přesvědčení věcí vzácnou, uprostřed průměrné apatie vzbudí občas zájem, když někdo potají rozdává mezi studenty letáky politické schůze, na kterou se jde, pokud je volno, spíše ze psiny a zvědavosti, někdo se dá strhnout k projevu silnějšího zájmu, jiní oponují ze zásady, a po třech týdnech si nikdo nevzpomene — podle vylíčení oktávána pražského gymnasia. V prvních letech universitního studia se na tomto poměru k politice nic nezmění, leda že členství v některé koleji pevně spjaté s určitou politickou stranou, si vynucuje přiznání otevřeně politickou barvu. Ale ani to nevznítí mládež k horlivější politické práci. Jakýsi sportovní zájem o nějakou zahraničně politickou sensaci daleko převyšuje zájem, věnovaný mezi studentstvem nějaké věci vnitřně politické, třeba výsledkům obecních voleb.

Reálka v Praze.

Septimán pražské reálky nám vypravuje, že o politiku nemá nikdo na ústavě mezi žáky zájem. Ze třídy snad jeden nebo dva mají vůbec jen tušení o politickém rozvrstvení a orientaci. Ostatní to nebaví. Dva ze třídy jsou „stříbrňáci“, ale mají více zájmu o nějaký „správný“ článek ve Stříbrném novinách než o jeho politické ambice.

Jak vypadá ta třída jinak? Mezi 30 žáky je asi čtvrtina děvčat. Nemají k nim mnoho vztahu, mnoho je neznají a nemají o nich valného mínění. Profesori prý jsou k nim shovívavější v reálných předmětech, poněvadž pro ně nemají valného nadání, ale ony nemají valného zájmu o nic a závodí leda v tom, aby co nejčastěji střídaly mládence. — I žáci mají pramálo zájmu pro literaturu: po matematice a geometrii zbuďte na ni málo kdy. Čte se leda lehká, desetikorunová dobrodružná četba, nejraději anglické detektivky. Škola tu nemá valného vlivu; povinná školní četba se nečte, a od jednoho z žáků opíše 18 ostatních obsahy předepsaných románů a profesor ani nemá kdy to zjistit. Ostatně, u češtináře se končí zájem o literaturu u Vrchlického, Čecha, Zeyera a Jiráska. Na otázku ve třídě nedovedl starší profesor češtiny vůbec odpovéděti, kdo je to Jaroslav Durych. — Poměr k učitelům zůstává docela chladný. Snad by některý nebyl

pro žáky ani docela uzavřen, ale sám to nedá najevo a z nich se neodvážá nikdo přijít. Byl by také považován od svých kolegů za „šplhouna“, mluví-li někdo soukromě s profesorem, je za to ostatními opovrhován. Za celých sedm let studia stalo se jen jednou, že si profesor vybral několik žáků k soukromé vycházce, na níž si s ním velice hezky a neškolsky pohovořili. Ale nikdy už tento pokus k intimnějšímu sblížení neopakoval. Z profesorů není nikdo literárně činný, ani ve výroční zprávě nevycházejí články profesorů, a nikdo také nemá studenty k literární práci a neprobouzí v nich zájem o to, co se současně vydává. Náš student sám stal se horlivým čtenářem tím, že ho starší kolega přivedl jednou do společnosti známého českého spisovatele. — Na ostatní zábavy není mnoho kdy: z těch 50 Kč měsíčně, které mívá student průměrně na vydání, si zajde leda do kavárny, kde většinou hrají kulečník. V létě se trochu cestuje, do ciziny se nedostane skoro nikdo, nejsou na to peníze, ostatně neznají ani řeči. Francouzsky se přes povinné vyučování nenaučil nikdo tolik, aby se domluvil, německy jich umí asi polovina tolik, kolik je třeba, aby se dorozuměl mezi lidmi. Perfektně neumí ani jediný. Ty, kteří dovedou německy líp, měli k tomu většinou rodiče o prázdninách. Rusky ani anglicky neumí nikdo a nikdo se o to nezajímá. Tři čtvrtiny žáků chodí do tanečních hodin, dívky všechny. Mládenci tam chodí spíš pro společenskou výchovu, pro příležitost seznámit se s dívkami, tanec sám je příliš nebaví. Většinou si tam odbudou své první lásky, docela naivní. O jednom či dvou žácích se ví, že mají těsnější styky s dívkami, ale oni sami to tají. O pohlavní výchově se nedověděli ve škole mnoho, nauku o těle vyučovala profesorka, která tyto partie prostě přešla. Každoroční proslov lékaře k žákům je paušální a končíva vždy týmž apelem: zachovejte si k dívkám vztah pouze kamarádký. Od rodičů se nedoví o pohlavních věcech nic, každý si to sežene nějak privátně z nějaké knížky, Böhnelovy knížky „Rašení“ a „Finish“ se četly s tím větším zájmem, že autor třídu jednou vyučoval: ale to, co se tam říká o pohlavním životě na střední škole, není pravda.

Gymnasium v Praze.

Septimán pražského gymnasia konstatuje na rozdíl od kolegy realisty daleko větší zájem o politické věci. Většinou tu jde o reakci proti názorům, které zastávají profesori. Nikdo z profesorů se netají sympatiemi k pravým politickým stranám a nesympatiemi k levým. V řečnických cvičeních je zakázán jakýkoli námět, týkající se sociální otázky, dokonce ani slovo socialismus se nesmí objevit. Žák, který ve školní písemné práci tlumočil marxistický názor, který soukromě studoval, byl volán do ředitelny, kdež se mu dostala ostrá důtka. Také slovo „proletář“ je z dobrého tónu školy naprosto vyloučeno. Proti profesorům, kteří při každé příležitosti propagují nacionalism jak jej chápou strany „pravé“ v protikladu proti všem požadavkům a pokrokům socialismu, proti nim stavějí se žáci z reakce na stranu druhou, kupují si komunistické noviny, stávají se radikální. A při tom bylo ještě před 2—3 roky smýšlení žáků na ústavě většinou různě nacionalistické. Podle poznámek profesorů je vidno, že do reakce proti vládě a proti „těm, kteří dnes rozhodují“, je vháněn odpor proti snižování platů a neutěšené hmotné postavení intelektuálních pracovníků.

Žáka, který mi to vypráví, znám už dlouho, a je naprosto věrohodný. Je ze třídy, v níž mezi 30 žáky je třetina dívek. Poměr k četbě je stejný: povinná četba školní je trapná povinnost, žáci od sebe opisují obsahy knih a sami je nečtou. Způsob, kterým profesori provádějí kontrolu této četby, úplně znechutí žákům literaturu na hodně let. Dobrovolně se čte: Wolker, Kopta, Čapek, Vančura, milují se romány válečné, dobrodružné a cestopisné. Do divadla se chodí většinou jen na studentská představení, poněvadž ostatní jsou drahá: je však o ně velký zájem. Interes o kino převládá, mnoho žáků chodí jednou týdně do biografu: za to studentská představení kulturních filmů nudila. O hudbu malý zájem, zejména o moderní hudbě nemá nikdo tušení. — Znalost cizích jazyků je malá a péče střední školy o vyučování živých jazyků je spíš jen programní a pro ozdobu výročních zpráv, než nějak prakticky účinná. Profesori francouzštiny jsou většinou starší pánové, kteří v nejlepším případě byli ve Francii jednou před 20—30 lety na málo měsíců, od té doby s živým mluveným jazykem vůbec nepřijdou do styku a na jejich výslovnosti i jejich nepřátelském poměru ke skutečně konverzační mluvě je patrné, že francouzština je pro ně podobný vyučovací objekt jako řečtina. Studenti by měli o francouzštinu dosti zájmu, více se však naučí pouze ti, kteří navštěvují ještě mimo školu kursy v Denisově ústavu. Z 30 žáků by se domluvílo francouzsky 7, zatím co němčinu ovládají tímto způsobem pouze 3 žáci. Na ústavě je zavedena od septimy buď nepovinná angličtina nebo italština nebo ruština, podle svobodné volby žáků. O italštinu je veliký zájem, poněvadž jí vyučuje dobrý mladý profesor. Do nepovinné ruštiny chodí 1 žák. — Soukromý vztah žáků k profesorům vůbec neexistuje. Zatím co se venkovský žák bez kontroly profesorů nemůže v soukromí skoro ani pohnouti, nevědí profesori v Praze vůbec ani o tom, čím se zaměstnávají žáci mimo školu, a ostatně se o to ani nezajímají. Je tu však dobrá vůle se strany sboru posuzovatelů psychologicky správně chování svých žáků, a v případech neprospěchu se zkoumá, jaké jsou soukromé poměry studenta, není-li otec zhýralec, piják nebo pod. Chudí žáci jsou ústavem podporováni nadacemi.

Také poměr k tělovýchově a sportu se snaží nové školní osnovy podporovati a modernisovati, většinou však zůstává zájem žáků vlažný. Tělocvik byl modernisován tím, že zastaralá sokolská prostná byla vyřazena a nahrazena cviky volnějšími a že se na nářadí necvičí už vůbec. Zavádějí za spolupráce profesorských sborů kroužky žáky naprosto samosprávně spravované, jež mají pečovati o tělesnou výchovu celého ústavu a jejichž výbor má po 2 zástupcích z každé třídy počínaje čtvrtou. Je to poslední zbytek někdejší popřevratové studentské samosprávy. Očekávaná životnost těchto samosprávných sportovních kroužků se však nedostavila: většina studentů k nim má nedůvěru. Něco, co profesori schvalují a podporují, je vždycky podezřelé. Výchova pohlavní je od tělesné výchovy zcela odloučena a přichází pozdě. Somatologii se učí žáci teprve 17—19letí, tedy 3—4 roky po dosažení dospělosti. Do té doby se pilně studují populární spisky i pornografické romány, různé obscurní edice a erotická četba. Pro žáky sedmé a osmé třídy se pořádají přednášky lékaře, velice sympatického a přátelského rázu, v nichž se lékař osvědčuje daleko lépe nežli profesor, proti němuž je vždycky určité zaujetí, určitá

nedůvěra a určité pokrytectví. Lékař informuje o hlavních nálezích, radí k opatrnosti při pohlavním styku, nepředepisuje již naprostou zdrželivost, ale zrazuje od předčasného styku. Tři žáci ve třídě žijí s dívkami v pohlavním styku a nijak se tím netají, naopak, celá třída o tom ví. V posledním roce se projevují mezi některými žáky homosexuelní sklony, silně módní a vystavované na odívání. Mezi žáky a žákyněmi těžce třídy není intimnějšího poměru.

Gymnasium na venkově.

Absolvent venkovského gymnasia vypravuje, že žáci jeho třídy, jež před půl rokem maturovala, byli politicky naprosto neorientovaní, lhostejní, a poměr k té či oné politické skupině byl diktován vždycky jen odporem k určitému profesoru. Proti profesoru, jenž byl sociální demokrat a legionář, byli všichni fašisty, bavilo je dávat mu se zdánlivě naivní tváří politické otázky, „nad nimiž se čertil“. Proti jinému profesoru, jenž neopominul při žádné příležitosti zdůraznit, že rukopis Královédvorský a Zelenohorský jsou svatými památkami naší národní minulosti, a že jen nepřátelé národa se spikli, aby dokazovali jejich nepravost, proti němu studovali studenti s vědeckou horlivostí všechny spisy a důkazy podvrženosti rukopisů a vystupovali proti němu jako „socialisté“, aby se čertil také. O skutečné politické příslušnosti žáků k nějaké straně není možno mluvit, smýšleli však většinou nacionalisticky, až na 3—4 socialisty, kteří si tento názor přinesli vlivem domova. Národnědemokratická a agrární většina maloměsta však strhla většinu studentů fakticky k sobě, pořádají v městě všechna divadla, koncerty, taneční zábavy.

Na rozdíl od Prahy, jež dává nejrůznější příležitosti k zábavě, omezuje se interest venkovského studenta ve volných chvílích na dvě věci nejsnáze přístupné: na literaturu a erotiku. Z literatury velice důkladně znalosti knížek až do nejmladšího data, také profesori mají velice živý vztah k nejmladšímu písemnictví. Při maturitě se rozebírala již nejnovější knížka Nezvalova, Bieblova, Halasova. Čtou se důkladně časopisy, „Přítomnost“ se četla hlasitě ve třídě a o jejich aktuálních článcích se ve třídě horlivě debatovalo. O hudbu zájem spíše pasivní: navštěvovaly se všechny koncerty s velkou horlivostí, stejně jako kino, předvádějící většinou pozdě velice špatné české filmy.

Všechny zbytek volného času se věnuje láskám. Na rozdíl od Prahy skýtá venkov žákům možnost daleko intimnějšího sblížení a seznámení se spolužačkami: od kvinty se počíná ke spolužačkám velice těsný vztah. Společné výlety, na nichž se počínaly první polibky, usnadňovaly věc. Ze dvaceti žáků jich v sextě již polovina žije pravidelným pohlavním životem. Spolužačky chodí s akademiky, což dává podnět k nevrážením a prudkým žárlivostem, ale poměry mezi spolužákem a spolužačkou nejsou také vzácností. Večer pořádají studenti společné flámy, výpravy na tancovačky do vesnic a návštěvy komunistických zábav a redut, protože při nich se nejsnáze navazují známosti, při nichž není třeba dělat velkých okolků. Třída je naprosto svorná a kolegiální, všichni na sebe navzájem všechno vědí, a když jednoho některá dívka omrzela, podává jí dále druhému. Aféra na ústavě: žačka čtvrté třídy byla přistižena při styku večer v parku s profesorem. — Po příchodu do Prahy se v Praze všichni, náhle bez dozoru rodičů a profesorů a nejsouce již nu-

cení k tajným dobrodružstvím, vrhají na krátkou dobu vášnivě „do života“, chodí se večer do hostinců, barů, s nevěstkami, s prodavačkami do svých pokojů. Pak se to zhnusí. Středoškolský kolektiv je rozbit, a každý je teď nucen hledat si sám cestičku k životu. Veliká deprese, myslí se na sebevraždu, člověk je zahrnován na všech stranách stálými draždídy, jimž se nedovede vyhnout, a jimž znovu podléhá. Trochu se otupuje a zvyká, navazuje se nějaké kamarádství s dívkou slušnější a rozumnější, ne tak pro lásku, ale „aby se to ventilovalo nějakou co nejjednodušší a trochu slušnější formou“.

Sport, noviny, divadla, politika, jazyky, mnoho knih ve výkladech, programy kin, výstavy, láká tu něco hodnotnějšího. Všimněme si, má-li student, vstupující dnes na vysokou školu, nějaký svůj osobitější poměr k tomu všemu a všimněme si, je-li v tom, co si volí, něco typického pro dnešní mládež.

filosofie a psychologie

Jan Münzer:

Vědy nepomohly jednotlivci

Lidstvo si neví rady s vynálezy.

V dnešním světě je tragický rozpor, o kterém často čteme v literatuře filosofické a essayistické vůbec, ale jehož praktický význam nechápeme. Je to proslulý rozpor mezi civilizací a kulturou, jež konstatoval již Rousseau a o kterém mají Němci již celou literaturu. Je to rozpor, jevíci se především v tom, že skutečných pokroků dosáhl člověk jen ve svém vnějším světě a životě, zatím co jeho vnitřní život se nevyvíjel a dostal se do sporu právě se změněným životem vnějším a jeho novými možnostmi, technickými vývojem. Nejjasněji vylíčil a nejdramatičtěji popsal tento rozpor, podle mého soudu, Karel Kraus ve své úvaze: „Technoromantické dobrodružství“, která vyšla též česky ve sbírce „Symfonie války“ (Knihy dobrých autorů, nákladem Kamily Neumannové, v Praze 1931). Praví se tam v závěru:

„Lidstvo, jež vyčerpalo svou fantasií vynálezy, nemůže si již představit jejich účinnost — jinak by z lítosti spáchalo právě jimi sebevraždu! Ale poněvadž se vzdalo své lidské důstojnosti pro tyto vynálezy, žije a umírá pro všechnu moc, která užívá tohoto pokroku proti němu. Nepředstavitelnost denně prožívaných věcí, neslučitelnost moci a prostředků, jimiž je tato moc prosazována, to je stav, a technoromantické dobrodružství, do něhož jsme se zapletli, přivodí, ať věci dopadnou jakkoli, konec tohoto stavu.“

Výšiny ducha a nížiny života.

Všimněme si, že největších a vlastně jediných pokroků bylo dosaženo ve světě vnějším, objektivním, v oboru exaktních a užitých věd, kde lze měřit a vážit. V oboru duchovém, kde je všechno nevažitelné, nezaznamenáváme zřetelných pokroků, které by měly přetvářející a utvářející vliv na svět průměrného člověka od dob Platonových. Ještě v 18. a 19. století stává se Plato znovu otcem moderní filosofie, a také filosofie pokantovská, s jedinou výjimkou úseku psychologického, nezná nových objevů, nových pravd a zákonů. Pěstuje se stará meditace, stará metafysika, ignorující úplně společenské jevy, bloudí se v odleh-

lostech a výšinách, budují se chrámy ducha, ale nepamatuje se na příbytky lidí, ve kterých je ústředí života. Duchová periferie mění se povýšeně a neprávem v život sám. Praktický život jednotlivce není vyplněn, osvětlen moderní filosofií, nepřeklenutelná propast zeje mezi strojovou civilizací a etikou. Nebyly nalezeny či budovány mosty, které by spojily ony dva světy, ve kterých každý z nás žije, bloudíme se svou neodhalenou a anonymní duší ve světě, ve kterém sice jsou přesné mezinárodní jízdní řády, ale žádný směr a cesta pro duši člověka.

Přikládáme falešná měřítka.

Přikládáme k většině věcí falešná měřítka právě proto, že skryté souvislosti nebyly objeveny, že se naše myšlení pohybuje v navzájem nesouvislých oborech činnosti duševní i praktické. Když říkáme jednotlivci, který byl zbařen práce a nemá co jíst, že je mravním příkazem, aby si nezoufal a vydržel, provádíme v podstatě něco směšného, užívající zase falešných měřítek. Dřevo, hozené do ohně, nedovede ani s největší statečností a nejsilnějším mravním odhodláním odolat ničivému oxidaci. Kdyby t. zv. duchové vědy ve spojení s vědou lékařskou držely krok s vědami exaktními, technickými a užitými, musilo by být známo, že duševní ústrojí člověka vydrží stejně jen omezené zatížení, jako na př. most, na kterém si to každý může přecházet. Ale i kdyby každý jednotlivec měl na čele napsáno, jaké duševní, citové, nervové zatížení snese, nepomohlo by to nic, dokud sociální život nebude regulován aspoň tak spolehlivě, jako pouliční doprava, ve které se vybírají tresty za přetížení mostu. V čem by se mohl jevit zřetelnější rozpor mezi naší civilizací a naší kulturou než v prosté skutečnosti, že se přetěžování neživých mostů trestá, zatím co přetěžování milionů jednotlivců se děje bez trestně? Regulace, která by tu byla nutná, netýká se již jednotlivých nevažitelností, jeho vnitřního života, nýbrž věd společenských, které jsou stejně zastalé v poměru k vědám technickým, jako vědy duchové.

Mnoho teorií a žádná pravda.

Mluvili jsme již o sociologii, která dosud nedovedla ani vymezit předmět svého zájmu. Je třeba mluvit také o národním hospodářství, jehož příslušníci arci ohrují augursky nos nad úsudkem nezasevěných. Budiž nám útěchou, že krize, a po případě zánik dnešního světa, srazí i jejich vznešené nosy do téhož temna, jako nosy naše, které nyní směle strkáme do jejich oblastí. Národní hospodáři se provinili na moderní civilizaci tím, že nám dali mnoho teorií a žádnou pravdu. Nejgeniálnější vybudovali na určitých předpokladech soustavu zákonů, která někdy byla i velkolepá, ale která byla prakticky bez ceny, protože se nešťastnou náhodou nikdy nesplnily předpoklady. Jejich soustavy byly v nejlepším případě solidní budovy, budované na nesolidním písku. Je pravda, že do praktického života, v němž se tyto soustavy mají osvědčit, zasahuje velmi mnoho jiných činitelů, kteří s národním hospodářstvím nemají nic společného, ale to svědčí zase jen o tom, že je rozpor mezi exaktními vědami, na nichž je vybudována civilizace, a mezi vědami společenskými, podle kterých je spravována. Nevedou mosty od strojové civilizace k sociálnímu společenství, vývoj obou probíhá vedle sebe, nezávisle na sobě, místo aby se harmonicky spojovaly ve výslednici celkového

vývoje. Je možno, že jsme teprve v počátečním stadiu, že právě rozpory, třenic a boje, kterých jsme svědky, jsou předehrou nastávající harmonisace, ale kdož to ví a kdo by neželal toho, že lidský duch, vznášející se ve filosofii a jiných duchových oborech do takových výšin, prozrazuje svou omezenost právě tam, kde jde o životy a blaho milionů?

Dickensovy báby nerozřeší krizi.

Také ve společenském životě jsou ovšem pravidla a pravdy, podle nichž by se tento život měl řídit. Ale i tu se setkáváme s falešnými měřítky. Je přímo tragické, že lidé o těchto pravdách dovedou říkat, že jsou krásné nebo vznešené nebo bůhvíjaké, aniž si na tisícinu vteřiny uvědomí, že tu nejde o krásu, či vznešenost, či podobné hlouposti. Přikládat estetické měřítka na estetické zákony je nejpotvornější zrůdnost, která se může zrodit v duši člověka. Je to něco tak nemravného, jako kdyby se někdo eroticky vzrušoval pohledem na ženu, která by se nahá vrhla do vody zachránit své tonoucí dítě. Je možné, že její tělo i v tomto okamžiku je krásné a okouzluje, ale v té chvíli je to jedině nástroj k záchraně lidského života. Je možné, že poučka „miluj svého bližního jako sebe sama“ je krásná, ale v této chvíli a v tomto světě je to pouze praktické životní pravidlo, bez něhož by zanikl či skutečně zanikne svět. V tom je přece hnusnost filantropických bab Dickensových, či skutečně žijících, že provozují praktickou a naléhavou pomoc bližnímu s hlediska estetického, že jejich poslání se jim zdá „krásné“ a že je nevykonávají pro jeho užitečnost a jeho praktický význam. V tom je také tragedie velkých myslitelů rázu Konfuciova, že jejich praktická životní moudrost je ostatním lidstvem, recensenty počínaje a sentimentálními paničkami konče, přijímána se vzdechy a zkroucenými očima ne jako návod k upotřebení, nýbrž jako slohový, myšlenkový, citový výkon. V tom je onen strašný omyl, jež zjistil geniální Kierkegaard, jako typický zjev moderního, společenského života, a jež nazval praestací, zdánlivým výkonem, při němž se prakticky ve skutečnosti nic neděje a celý svět omdlévá nadšením, jak je to krásné.

dopisy

Tisková oprava

Velečtělý pane redaktore,

V právním zastoupení a jménem pí Betty Svobodové, členky Ústředního zastupitelstva hlav. města Prahy, Vás zdvořile vyzývám, abyste v časopise „Přítomnost“ dal uveřejnit tuto tiskovou opravu článku „Pražský obecní rozpočet a úroveň veřejného života“, uveřejněného v časopise „Přítomnost“ dne 20. XII. 1933:

„Není pravdou, že při projednávání pražského obecního rozpočtu řečnice Lígy při slabikování řeči, kterou pro ni zřejmě napsal někdo jiný, teprve, když přečtla asi polovinu „řeči“, z posměšných výkřiků posluchačů poznala, že omylem čte řeč, která patří k jinému rozpočtovému oddílu a proto svoji řeč za smíchu posluchačů přerušila, nýbrž pravdou jest, že žádný takový incident se nepříhodoval. Řečnice Národní ligy, pí. B. Svobodová, při projednávání pražského obecního rozpočtu předčítala své projevy zcela plynně, řeči tyto jí nikdo jiný nesesal, nýbrž sepsala si je sama, nepředčítala omylem žádnou řeč, patřící k jinému rozpočtovému oddílu a nestala se proto také vůbec předmětem smíchu posluchačů.“

Značím se Vám s výrazem zdv. úcty JUDr. L. Haškovec.

Fráňa Šrámek:

NÁVŠTĚVA*

Přišel jsem k Vám posedět,
paní,
vždyť to znáte, zlý je svět,
ku zoufání,
v takový večer, kdy venku
v sněhu
marně bys hledal zavátou něhu
a tolik dal za ni.

Tam venku smutek na mě pad,
ano,
kohos jsem slyšel zavolat:
dokonáno;
slyšel jsem ve tmě pukati žíly,
někdo tam hynul smrtelně bílý,
Maria Panno . . .

Stříbrných třicet za duši
slíbil.
Já bych, sebou být, Jidáši,
nepolíbil.
Nežli bych zradil, padl bych
na zem,
schoulil se v prachu, bidným
byl plazem,
než bych na kříž přibíl.

Vy víte, v lásce málo mám
Krista.
Ne on, kdos jiný žaloval tam
tmám
a nemoh z místa . . .
to po krk že stál v slzi
vlastních blátě,
že . . . víte . . . víš,
že proklínám tě,
tebe, chacha, čistá.

Oh, zpívat vztekla koledu,
jež plívá . . .
A přec, vše, nač jen myslet
dovedu,
jsi ty . . . ty jen, divá. —
Ne, mlč . . . mlč . . . Půjdu zase,
ovšem.
Pukají žíly, po všem je už,
po všem,
pít jen, pít jen zbývá . . .

* Ze sbírky „Básně“, jejíž II. vydání se připravuje.

„Český časopis historický“ o „Budování státu“

Osm vysokoškolských profesorů, pět významných představitelů československého soudnictví, tři spisovatelé zvučných jmen, jeden šéfredaktor politického deníku a sedm dalších reprezentantů různých vědních, kulturních a veřejných oborů prohlásilo v anketě Lidových novin první díl politické monografie Ferdinanda Peroutky Budování státu za nejlepší knihu, kterou loni četli.

V kampani, vyvolané proti Peroutkovi pro jeho Štefáníkův portret, upíraly naproti tomu svorně listy politické periferie různých barev a odstínů Peroutkovu dílu charakter historického spisu. Otiskujeme proto zde posudek, který přinesl „Český časopis historický“, redigovaný profesorem drem Josefem Pekařem, z pera dra Josefa Šusty, profesora středověkých a novověkých dějin na Karlově universitě v Praze:

„Veliký úkol zabral si F. Peroutka, hodlaje osvětliti československou politiku prvních let naší samostatnosti tak podrobně, že první, silný svazek jeho práce objímá vskutku pouze tři poslední měsíce roku 1918. Začíná se sice již o něco dříve, v červenci, ustavením Národního výboru, v němž české hnutí za státní nezávislost vytvořilo svůj první, obecně uznávaný orgán, schopný jednání i s dosavadními držiteli moci. Skutečně podrobné vylíčení událostí v knize zahajuje však teprve nabídka autonomie, kterou 26. září českým zástupcům učinil předseda vlády vídeňské Husarek; odtud jde pak vypravování již nepřetržitě až ke sklonku roku, kdy příchodem prezidentovým a socialistickým sjezdem, konaným ve dnech 27. až 30. prosince, svazek se končí. Tento značný rozsah práce věnované poměrně krátkému úseku časovému neznamená však nikterak, že by vylíčení Peroutkovo bylo snad rozvěklé a podružnými drobnostmi zaplavené. Naopak, jest hutné a k věcem podstatným soustředěné. Zeela cizí jest mu pak zejména dar pohodlné fabulace, tolika historikům vlastní, fabulace, jež ráda utkvívá při zevní barvitosti událostí. V tom jest Peroutka snad až příliš stridmý, stejně jako neuspokojí asi každého říznost, s jakou ustoupil in medias res thematu, odolávaje

veškerému svodu, vylíčení do široka válečnou situaci roku 1918 anebo domácí předpoklady jeho rozhodných chvil. Spokojil se v ohledu tom s několika skoupyými pohledy zpětnými na změnu, jež v našem politickém i národním prostředí nastala po manifestu spisovatelském a přivedla i krajní oportunisty k hlasitému rozchodu s Vídní.

Šíře jeho vypravování není tedy způsobena rozměrnou expositivní tematou, opřenou o vzdálenou retrospektivu, nýbrž skutečností, že právě první měsíce naší státní nezávislosti jsou přímo nabity událostmi rázu nejrozdílnějšího, jež se pak osvědčily jako významná východiska a kořeny dalšího vývoje. Usporařadati náležitě pro čtenáře toto namnoze navzájem mnohonásob se prostupující předivo a dáti vypravování účinnou architekturu, vztyčenou nad všednost pouhého kronikářství, bylo zajiště zkušebním kamenem dějepisecké dovednosti. Peroutka obstál ve zkoušce té úspěšně, snad právě proto, že není příliš zatížen epickým sklonem k líčení událostí v jejich povlovné raději významné motivy v působivé izolaci a názorných protikladech. Ježto pak neklade zároveň mnoho váhy na podrobně sestavenou zevní kulisu děje, může tím snáze stridati jeviště i těžisko svého vypravování a dodat mu lehkosti, která

Josef Hora:

ČASOVÉHOVORY*

Věřte mi, povídá hodnostář,
v té naší republice
si dovedou páni došlápnout
jenom na Židenice.

Němci a židi a socani
se nám tu roztahují.
Bylo to možno v Rakousku?
Vůbec nepamatuji.

Je to jako s tím počasím.
Čím dál, tím hůř. S trampy
detto.

Ale ty konce, kolego . . .
No, dál už nepůjde to.

Máte-li doma radio —
To tak, slyšet symfonie.
No ne. Já myslím, natočte
si přednášku z Germanie.

Tam to je národ, Zdravý kvas.
A chlapská energie.
Když slyšíš Hitlera, jakoby
jela kavalérie.

U nás se smějí Marešům,
když Rukopisy křísí.
Ale on idealismus
zas pokvete jak kdysi.

Seděl tam taky u stolu
literát pátého řádu:
Když se to vezme kolkolem,
všecko je to vina Hradu.

Hodnostář kývl a ohléd se
a poškrábal se v dlani.
Hlavně se nerozčilovat,
to nervus rerum je, páni.

* Ze satirické sbírky veršů „Popelec“.

činí četbu knihy jeho veskrze zajímavou a poutavou.

V stručných kapitolách vede nás tak z převratové Prahy do Washingtonu, kde hlava nově zrozeného státu pronáší svou zvučnou deklaraci; obratem ruky jsme však na Slovensku v ovzduší deklarace martinské, navštívíme letmo i ruské legie

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

v předvečer osudného převratu Kolčákova, vrácíme se přes Těšínsko do Prahy k prvním pracím nového shromáždění Národního, vyjednáváme v Budapešti o věcech slovenských, a tak mění se před naším zrakem dějinné prostředí někdy až kaleidoskopickou rychlostí, prostě bez vyumělkovaných přechodů, ale při tom s účelným pořadem, který dává celkovému obrazu růsti do šíře a plnosti. Význačné pak jest, že autor dovede každé změny základního motívu užítí k tomu, aby v ní ujasnil zároveň některou stěžejní stránku našeho vývoje politického v jeho bytostných rysech.

Jako publicista i jako autor sociologicko-politických úvah vyznamenával se Peroutka od počátku sdružením dvou schopností, jež u jiných nekráčíávají vždy svorně ruku v ruce, totiž racionalisticky tuhou snahou o logické ujasnění pojmů, o něž jde, a zároveň pružným pochoopením psychologickým, osvětlujícím i temné, iracionální kouty osob a kolektivních zjevů. Obojí přednost zachoval také jako historik. Snaží se vytčením vůdčích rysů zvířenoého toku událostí a jejich prudkým osvětlením učenití přesně to, co ve skutečnosti bylo navzájem mnohonásob zkříženo; zároveň dovede však rozbor ten zbavovati přílišné strohosti teplejšími postřehy psychologického pochopení.

Tak dospívá leckde i k úvahám obecně zajímavého rázu, na příklad tam, kde jedná o významu stranického klíče v našem politickém životě, o způsobu, jakým katolická slozka, s počátku z ohniska dějů zcela vytlačena, jak na Slovensku, tak v historických zemích, do řady ostatních stran se vsunula a co jiného vice.

Události, o nichž kniha Peroutkova jedná, jsou ovšem ještě příliš syrové a živelné spojeny s dneškem, takže sotva komu by se podařilo při jejich vylišení naléztí objektivnost tak zjevnu, aby nevzbudil odpor na té či oné straně. Také Peroutkova práce jej zajisté vzbudí v rozličných jednotlivostech tím spíše, že k věci přistoupil s dosti vyhraněným životním názorem a usměrněním základním, které lze asi nejspíše označiti jako liberalism silně dotčený pochopením bytostné nutnosti proudů socialistických a zjevů zakotvených ve všelidském citění soudobém. Proto neodepřel si potěšení, může-li příležitostným šlehem zasáhnutí zvláště liberalism jiného zbarvení, který, odmítaje zásadně oprávněnost socialistických hledisek, snaží se náladovost kolektiva masového ovládnouti spíše hesly nacionalistickými. Peroutka činí tak vydatně, podle mého soudu však přece s mírou, která neodporuje jeho vlastnímu přiznání, že také od historika máme žádati vždy fair play. A není nadto zcela skupým s kritikou ani k táboru sobě bližšímu, takže se v knize setkáváme i s úva-

hami, jako jest poznámka, že „plamenné poukazování na hutské předky může u mnohých poškodit přesnost myšlení a zakalit mysl pro možnosti“.

Vyžádalo by ovšem drahné místa a bylo spíše úkolem odborníka zcela monograficky s látkou srostlého, kdybychom tu chtěli probíratí jednotlivé otázky, v nichž řešení Peroutkovo s jinými názory výrazně se sráží. V popředí tu stane asi především jeho hodnocení událostí 28. října, o nichž u nás již tolik bylo napsáno. Peroutka se nedotýká přímo jednotlivých posic a kladů této dosti rozsáhlé literatury, protože vůbec nezatižil souhrnné vylišení své žádným odbornickým aparátém a pouze výjimkou zmiňuje se vůbec výslovně o názorech některých svých dějepiseckých předchůdci. Z celku jeho vylišení jest však zjevno, že se řadí k táboru těch, kdož valně zeslabují dějinné průrazný ráz a dosah památného dne; ba, můžeme říci, že více nežli kde jinde u něho okazale heroická hra těchto osudných chvíl se mění takřka v hladký kus konverzační, zejména pokud jde o postup Národního výboru, o němž se Peroutka snaží všemožně ukázati, že stoupal k výši svého tvůrčího činu především opatrnými krůčky po stupních, které mu zastrášenost a zmatek vídeňské vlády bohatě poskytovaly. Nečiní sice vůdčím členům Národního výboru z tohoto ohebného využití situace a všemožného vyhýbání se nebezpečí jakékoliv okazalejší sázky revoluční nikterak mravní porok; chválí spíše jejich rozšafně ukázněnou obratnost i při poněkud záhadném jednání jejich s vicepresidentem Kosiou, mimoděk vycitujeme však mezi řádky přece vnitřní uspokojení autorovo nad tím, že může chladivou sprchu zdráhavého uznání poněkud zkropiti hlavy těch, kdož dodatečně se snažili revoluční hodnotou 28. října vyvážití poněkud příliš zvučný hlahol oslav zahraniční práce revoluční.

Tento dojem by byl zajisté zmírněn, kdyby Peroutka nebyl vypravování své příliš obmezil na oblast vrcholného jednání vůdčích činitelů a popřál aspoň trochu místa také jiným, drobnějším událostem památné doby, v jejichž bodré hloučnosti a nerozpačitosti tkvěl přeci tak podstatný rys ryze revolučního úsilí, znenáhlym vývojem z méně příkrých a odvážných předpokladů vyrostlého.

Peroutka může ovšem vytknouti, že nepíše dějiny převratu v jejich bytostné celkovosti, nýbrž pouze dějiny české politiky; jeho práce by byla přes to získala mnohem větší ucelenosti a nadstranického přídechu, kdyby byl poněkud více místa věnoval tomu, co se dalo i mimo Prahu, v rozličných střediscích našeho národního života, drobnějších i větších, bez jejichž rozhodné vůle k vytvoření nového státního bytí sebe větší povolnost zastrašené Ví-

dně a zjevná uzrállost situace, na niž Peroutka tak velikou váhu klade, by nebyla stačila k úspěšnému skoku do samostatného státního života. Vždyť sám to uznává vlastně při úvaze o poměrech slovenských, výslovně vytykáje, že tam chybělo pozadí vášnivé vůle lidové, o niž se vůdcové čeští mohli opráti.

Správné zachycení této nálady, jež se rozličně a přece v celku svým shodně jakoby kouzelným proutkem při budování nezávislého státu na tolika místech projevila, vyžádá ovšem ještě valně práce monografické, která dnes chybí, stejně jako jí vyžádá i vystižení německého prostředí místního v zemích českých, jehož poměr k naší revoluci Peroutka kreslí črtami sice dosti pozoruhodnými, ale poněkud příliš obecnými. Než to jsou výtky zcela podružné, jež nemají nikterak zmenšovati uznání skutečného výkonu, který netkví tolik v tom, že by Peroutkuv obraz přinášel veskrze rysy konečné platnosti, nýbrž spíše ve skutečnosti, že v tolika případech dovedl bystrým rozbohem vyhrotiti určitý motiv v jeho osobitě významu a postaviti tak problémy do ostrého světla pro možnou diskusi další. To platí zejména také o psychologicky zajímavých vývodech Peroutkových, hledících k socialistické radě a jejímu záhadnému extempore 14. října, o jeho rozboru Hodžova jednání budapeštského nebo o problému církevní politiky mladého státu a vůbec o tolika jiných stránkách knihy, jejíž největší předností jest především nabádavá životnost, nezatižená papírovou škrobeností.

Životnost ta je ovšem i v jakési nesouměrnosti, zřejmě zejména tam, kde časová aktualita některé látky byla příliš silná, aby jí útočný publicista a politik byl mohl i jako historik odolati. Tak soustředil se nejzaváhavější zájem Peroutkuv na dvou postavách, které podměnce té zvláště vyhovují, na Hodžovi a Šmeralovi. Kdežto jiní protagonisté političtí, i mužové jako Švehla nebo Kramář, zůstávají bez osobitého relífu zvláštní charakteristiky, dostalo se ho Hodžovi i Šmeralovi v knize nejštědřejší měrou. Oni jediní stali se tak vlastně doklady snažení autorova, vůdčí osobnost vyzdvihnouti v její bytostné problematice a osvětliti jí i dalekou retrospektivou. Kniha tím získala nepochybně, ale zároveň hlási se za zajisté potřeba podobně účinného portretu literárního i jiných vůdčích politiků. Snad se s ní počítá při vhodných příležitostech v dalších svazcích díla, o jehož ekonomice a zásadním ustrojení nám autor, bohužel, upustiv od jakékoliv předmluvy, nic neřekl, stejně jako nám neřekl nic o tom, jakých pramenů užil a

dále užiti hodlá. Ve věci té zdá se ovšem z toho, co máme před sebou, že se opřel hlavně o prameny obecně přístupné a že vidí přednější cíl svůj v jejich účelném užití než v reportérském shánění důvěrných informací z osobních zákoutí vůdčích. Bylo by si přáti, aby při tom setrval, neboť jen tak bude položena žádoucí základna pro další, spíše monografické badání, které v přezkoušení rozličných ostrě zahrocených vývodů a úvah Peroutkových nalezne ne jeden vhodný podnět k svému dílu.“

ČTE NAŠE OBECENSTVO

LYRIKU? Lidové noviny píší: Obecně se soudí, že nikoli, pravda však bude poněkud jiná. Po všiml jsem si toho na dvou příkladech. Na podzim vyšla Šrámkova sbírka básní *Ještě z ní* a nové vydání Horovy *Italie*. Obě knihy — za čtvrt roku — jsou u nakladatele rozebrány. Zároveň se doprodaly i dvě jiné sbírky Josefa Hory *T v ů j h l a s* a *Šrámkovy Básně*. Takový úspěch mohl by být šalebný, kdyby šlo, jako se to namnoze dělává, o malý počet výtisků. Dotazem však jsme zjistili, že obou knih Šrámkových se prodalo 5400 kusů, obou knih Horových dokonce ještě více. Je z tohoto potěšlivého pohledu do zákulisí tedy vidět, že nelze povšechně mluvit o nechuti obecnstva k lyrice. Vzhledem ke krátkosti doby, v níž díla byla rozebrána, je možno mluvit o silném úspěchu. Podmíněn bude ovšem okolnostmi speciálními: oblibou autorů, rázem jejich tvorby a patrně také dobrou propagací. e. s.

OLGA SCHEINPFLUGOVÁ

dokončila novou divadelní hru pod názvem „Houpačka“, kterou zadala Stavovskému divadlu a vydá tiskem v nakladatelství Fr. Borovy. Komédie má podtitul „Deflační veselohra o 4 aktech“ a předvádí humorně trampoty a nesnáze zchudlých boháčů a zbohatlých chudšů.

NOVÝ FEUCHTWANGER.

V holandském nakladatelství Querido v Amsterdamu vyšel v tyto dny německy nový román vynikajícího německého spisovatele-emigranta Liona Feuchtwangera pod názvem „Geschwister Onpenheim“. Román, líčící rozklad německé židovské rodiny po ovládnutí Německa Hitlerem, dává nahlédnouti do pekla koncentračních táborů a čistice znovu bloudícího židovstva světem. Český překlad nové knihy Feuchtwangerovy vyjde během jarní sezony v nakladatelství fy Fr. Borovy v překladu Josefa Kodíčka pod názvem „Oppermannovi“.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2

Palác Báňské a hutní

Nejnovejší česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská